

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Právní úprava střídavé péče o dítě

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Kristina Štefániková

Vedoucí práce: JUDr. David Řezníček, Ph.D., LL.M.

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „Právní úprava střídavé péče o dítě“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 12. 8. 2019

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce JUDr. Davidovi Řezníčkovi, Ph.D., LL.M. za odborné vedení této práce. Také bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za trpělivost, podporu a pomoc, kterou mi věnovali nejen při psaní bakalářské práce, ale i po dobu mého studia.

Právní úprava střídavé péče o dítě

Abstrakt

Bakalářská práce na téma Právní úprava střídavé péče o dítě se zabývá jednou z forem uspořádání péče o dítě, ke které se pojí velké množství pozitivních, ale i negativních názorů. Cílem předkládané bakalářské práce je popsat právní úpravu střídavé péče o dítě, a vytvořit tak souhrn současně diskutabilní problematiky.

Tato bakalářská práce se skládá pouze z teoretické části. Práce je rozdělena do několika kapitol, přičemž u většiny z nich byla použita jako metoda k vypracování obsahová analýza z odborných zdrojů. Při zpracování této práce bylo především čerpáno ze zákonů a judikatury. První kapitola se týká rodičů a dítěte. Druhá kapitola popisuje tři formy péče o dítě, a to svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů, střídavé péče a společné péče. Třetí kapitola je věnována rozdílu mezi péčí a stykem, včetně výkladu obou pojmů a propojení s legislativou. Podstatou další kapitoly je péče soudu o nezletilé a postoj úřadů ve věcech týkající se péče o nezletilé. Pátá kapitola je věnována samotné střídavé péči, ve které jsou vymezeny předpoklady pro střídavou péči, jak střídavou péči získat, ale i jaké jsou námitky proti této formě péče o dítě. Při zpracování poslední kapitoly byla použita metoda sekundární analýzy. Na základě této analýzy byl statisticky vypracován přehled pravomocných rozhodnutí soudů v opatrovnických věcech, díky kterému lze porovnat zpracovaná data a vyvodit z nich vzájemné souvislosti týkající se střídavé péče.

Klíčová slova

střídavá péče; rodič; dítě; právní úprava; judikatura

Legal legislation of shared custody

Abstract

This bachelor's thesis is dedicated to the Legal legislation of shared custody in the Czech republic. The aim of this thesis is to examine legal regulations of shared residency and to present its pros and cons.

This thesis covers most of the theoretical elements of shared parenting. It is composed of six parts, each of them dealing with different aspects of child custody. Most of the chapters build upon a detailed research. Legal regulation and judicature are the main featured resources of this thesis. The first part features the parents and the child. The second chapter covers all three acceptable forms of child custody supported by law: sole custody, joint custody and shared custody. The third chapter is focused on the terms custody and visitation and their meanings from a judicial and legislative point of view. The next chapter covers the role of the courts and other authorities associated with child custody. The fifth part describes the elements of shared custody in greater depths, including preconditions and methods how to apply for shared custody agreement but it also presents its downsides and limitations. The last chapter is based upon the method of secondary analysis. I studied court decisions of child custody cases statistically and analyzed how they refer to the individual aspects of shared parenting.

Key words

shared custody; parent; child; legal regulation; judicature

Obsah

Úvod	8
1 Rodič a dítě	9
2 Formy péče o dítě.....	10
2.1 Svěření dítěte do péče jednoho z rodičů	11
2.1.1 Modely styku při výlučné péči.....	12
2.1.2 Syndrom zavrženého rodiče.....	13
2.1.3 Rodič, který se nechce stýkat s dítětem	14
2.2 Střídavá péče	14
2.2.1 Modely střídání v případě střídavé péče	16
2.3 Společná péče.....	17
3 Rozdíl mezi péčí a stykem	18
3.1 Legislativa	18
3.1.1 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	18
3.1.2 Úmluva o právech dítěte	18
3.1.3 Úmluva o styku s dětmi	19
3.2 Výklad pojmů.....	19
4 Role soudu a úřadů v úpravě poměrů nezletilého dítěte.....	21
4.1 Péče soudu o nezletilé	21
4.2 Postoj úřadů ve věcech týkajících se péče o nezletilé.....	22
4.2.1 Opatrovnictví dítěte	24
4.3 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.....	25
5 Střídavá péče	27
5.1 Péče o dítě po rozpadu rodiny.....	27
5.2 Přístup rodičů ke střídavé péči	29
5.2.1 Předpoklady pro střídavou péči	29
5.2.2 Jak získat střídavou péči	31
5.2.3 Obranné mechanismy v postoji ke střídavé péči	32
5.2.4 Námitky proti střídavé péči.....	33
5.3 Střídavá péče pohledem kritika.....	35
6 Přehled pravomocných rozhodnutí soudů v opatrovnických věcech.....	38
6.1 Svěřování dítěte do péče matky a otce.....	38
6.1.1 Pečující matka.....	38

6.1.2	Pečující otec	40
6.2	Svěřování dítěte do střídavé a společné péče	42
6.3	Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech styku	44
	Závěr	46
	Seznam použitých zdrojů	47
	Seznam tabulek	51
	Seznam obrázků	52
	Seznam zkratek	53

Úvod

Střídavá péče je jedna z forem péče, do které může být dítě svěřeno po rozpadu rodiny. Jedná se o druh uspořádání péče, ve které o dítě střídavě pečují oba dva rodiče ve vhodně zvolených intervalech. Dítě tak neztrácí ani jednoho rodiče a stejně tak matka i otec se stejnou mírou podílí na jeho péči a výchově. Na první pohled se může zdát, že je střídavá péče tím nejvhodnějším řešením nejen pro dítě, ale i pro rodiče, přesto se však o ní v soudní praxi příliš často nerozhoduje. S touto formou péče se pojí mnoho pozitivních i negativních názorů. Někteří lidé patří k jejím obhájčům, jiní ji kritizují nebo výslovně odmítají. Důvodem kritického náhledu však může být jen pouhá neznalost její právní úpravy a samotného smyslu střídavé péče.

Bakalářská práce se skládá pouze z jedné části, a to teoretické. Je rozdělena do několika okruhů, které jsou ve spojitosti se střídavou péčí. Cílem bakalářské práce je popsat právní úpravu střídavé péče o dítě. Jak už z názvu vyplývá, hlavní prioritou je čerpání obsahu z odborných zdrojů, respektive zdrojů týkajících se právního systému. Z tohoto důvodu se celou prací prolínají názory různých advokátů, odkazy na zákony, úmluvy či jiné dokumenty týkající se střídavé péče. Důležitá je však i rozhodovací praxe soudu, na kterou se v práci rovněž odkazuje. Nelze však opomenout ani vliv sociální práce na střídavou péči. Práce je také obohacena poznatky z praxe. Při vypracování bakalářské práce byla zvolena další z metod, a to sekundární analýza. Pomocí této analýzy byl zpracován statistický přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech. Důraz byl kladen zejména na péči a styk. Došlo k porovnání zpracovaných dat ze statistické ročenky Ministerstva spravedlnosti z roku 2008 a 2018. Vzhledem k tomu, že v České republice je střídavá péče zakotvena v zákoně od roku 1998, lze z tabulek vyčíst, jak často bylo rozhodováno o této formě péče po deseti a dvaceti letech její existence, případně zda došlo k nějakému posunu či změně.

1 Rodič a dítě

Dle § 775 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku, se za matku dítěte považuje žena, která dítě porodila. Pojem otcovství, včetně jeho popírání, se v tomto zákoně definuje v § 776 až § 793.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, udává v pododdílu 1, oddílu 3, obecná ustanovení týkající se rodiče a dítěte. V § 855 až § 857 je stanoveno, že rodiče i dítě mají mezi sebou práva a povinnosti, kterých se nelze vzdát. Práva a povinnosti rodičů vůči dítěti slouží k zajištění jeho morálního a hmotného prospěchu, tudíž jsou součástí jeho osobnosti. Tato rodičovská práva a povinnosti vznikají narozením potomka a zanikají v den, kdy se dítě stává zletilé. Povinností dítěte je dbát svých rodičů a podřizovat se výchovným opatřením, kterými je usměrňováno ze strany rodičů z důvodu ochrany jeho morálky, zdraví i práv, ale i práv jiných osob a veřejného pořádku. V § 858 téhož zákona je stanoven rozsah rodičovské odpovědnosti, která je spjatá s jejich právy a povinnostmi. Rodičovská odpovědnost spočívá v péči o dítě – jeho zdraví, tělesný, mravní, citový a rozumový vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem apod. Rozsah rodičovské odpovědnosti je detailně definován v pododdílu 3, oddílu 3, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Rodičovská odpovědnost vzniká dnem narození dítěte a zaniká v den, kdy dítě nabývá své plné svéprávnosti. O změně trvání a rozsahu rodičovské odpovědnosti rozhoduje pouze soud. § 859 udává, že vyživovací povinnost a právo na výživné není součástí rodičovské odpovědnosti.

Listina základních práv a svobod obsahuje v článku 32 práva týkající se rodičů a dítěte. Poukazuje na to, že děti narozené v manželství mají stejná práva jako ty, které se narodily mimo něj. Rodič má právo na péči a výchovu dítěte, stejně tak dítě má právo na výchovu a péči ze strany svého rodiče. U práv rodičů může dojít k jejich omezení, nicméně nezletilé děti lze odloučit proti jejich vůli pouze rozhodnutím soudu na základě zákona. Rodina i rodičovství jsou pod záštitou zákona a v případě, že rodiče poskytují péči dítěti, mají právo na pomoc ze strany státu.

2 Formy péče o dítě

V § 907 občanského zákoníku se uvádí 3 formy péče o dítě, o kterých rozhoduje soud. Jedná se o svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů, do střídavé péče či společné péče. Prioritou soudu při svěřením dítěte do určité formy péče je především zájem dítěte. Lze tedy dítě svěřit i do péče jiné osobě, než je rodič, je-li to v zájmu dítěte. Soud při rozhodování o uspořádání péče o dítě bere v potaz nejen zájem dítěte, ale i několik dalších kritérií, která ve svém rozhodnutí zohledňuje. Jedná se například o osobnost dítěte – jeho vlohy a schopnosti, citovou orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti rodičů, citové vazby dítěte k sourozencům či prarodičům, výchovné prostředí apod. Důležité pro soud v jeho rozhodování je také to, jak rodič o dítě pečoval a dbal o jeho výchovu, a u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje. Nelze opomenout ani právo dítěte na péči obou rodičů a s tím spojený pravidelný osobní styk s nimi či schopnost rodičů domluvit se na vzájemné výchově společného dítěte.

Pavlát (2012) uvádí skutečnosti, které by se měly brát v potaz při rozhodování o tom, jakou formu uspořádání péče o dítě zvolit, a je to: vzájemný vztah dětí a rodičů, poskytnutí dítěti odpovídající péči ze strany rodičů, životní styl rodiče včetně jeho chování, ale také samotné přání dítěte.

Smith (2004) poukazuje u oddělené rodičovské péče zejména na omezení projevu citů, zejména nepřátelských, vůči druhému rodiči, či řešení konfliktů v přítomnosti dětí. Rodiče by měli v tomto případě oddělovat vztah s bývalým partnerem od rodičovské role, neboť dítě vnímá vzniklou situaci jinak než rodič. Pro dítě je prospěšné, zda rodič dodržel to, co slíbil, vzájemná důvěra, nikoliv kritické poznámky vůči druhému rodiči či konflikty, které se týkají samotného dítěte. Nezáleží na tom, zda dítě žije s matkou či otcem, daleko podstatnější je kvalita rodičovské péče, která je věnována dítěti (Smith, 2004).

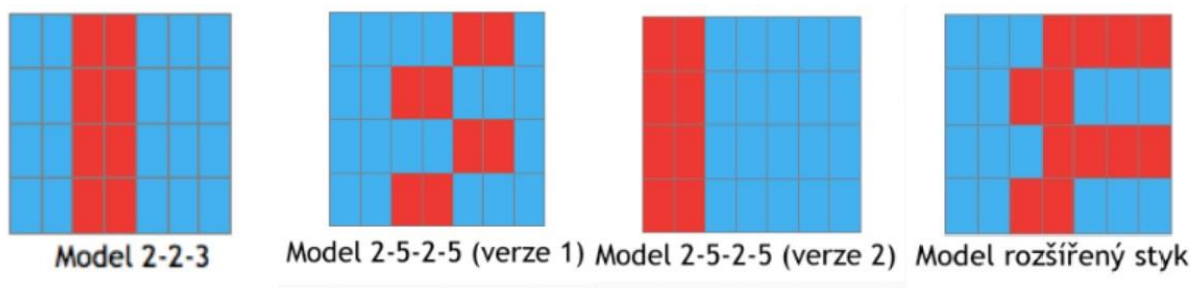
2.1 Svěření dítěte do péče jednoho z rodičů

Kutnarová (2018) definuje svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, nebo také svěření dítěte do výlučné péče, jako jev, při kterém se druhý rodič obává toho, že se nebude moci podílet na výchově svého dítěte. Dále však uvádí, že i v případě svěření dítěte do výlučné péče zůstávají druhému rodiči všechna práva a povinnosti, které obsahuje rodičovská odpovědnost, včetně práv, která mají spojitost s osobností dítěte. Na výchově dítěte se tedy podílí oba rodiče i za předpokladu, že dítě bylo svěřeno do péče jednoho z rodičů (Kutnarová, 2018). Tvrzení, že při výlučné péči nedochází k zániku ani zúžení rodičovské odpovědnosti druhého rodiče potvrzuje i Řezníček a Hejná (2016). Tato dvojice tvrdí, že dochází pouze k omezení péče o dítě v době, kdy druhý rodič nemá právo na styk s dítětem (Řezníček, Hejná, 2016). Pavlát (2012) naproti tomu uvádí za největší problém fakt, že je těžké posoudit, co je v největším zájmu dítěte, neboť oba rodiče jsou rovnocenní pro získání dítěte do své péče a mnohdy se snaží v péči vůči dítěti předejít před tím druhým. V důsledku předhánění používají rodiče nespočet prostředků, díky kterým je však poškozováno samotné dítě – ať už se jedná o popouzení samotného dítěte či poškozování druhého rodiče (Pavlát, 2012). Pavlát (2012) však uznává, že posouzení, jakou formu péče o dítě zvolit, je obtížné, neboť je v těchto situacích nemožné vytvořit si jednotný a celistvý náhled do vazeb vztahů mezi rodiči a dětmi, a zvolit tak vhodné uspořádání, které bude pro dítě to nejpříjemnější.

Kutnarová (2018) rovněž uvádí, že dítě má právo na pravidelný styk s druhým rodičem. Zároveň však upozorňuje na důležitost komunikace mezi rodiči a sdělování podstatných informací týkající se dítěte. Pečující rodič je povinen připravit dítě na styk, umožnit styk dítěte s rodičem a v případě potřeby s druhým rodičem v rámci styku spolupracovat (Kutnarová, 2018). Frenclová (2019) poukazuje při svěření dítěte do péče jednoho z rodičů na vyvážení práv obou rodičů ve vztahu k dítěti. Z tohoto důvodu je třeba stanovit odpovídající rozsah styku, při kterém nepečující rodič stráví s dítětem vyhraněný čas. Délka a rozsah styku jsou ovlivněny především zájmem a potřebami dítěte. Vzhledem k tomu, že i nepečující rodič má právo podílet se na školní přípravě a výchově dítěte, by měl být styk stanoven dle možností v co nejširší možné míře (Frenclová, 2019).

2.1.1 Modely styku při výlučné péči

Frenclová (2019) uvádí několik modelů styků, které lze aplikovat při výlučné péči (viz obr. 1). Za standardní model považuje víkendový model, během kterého se druhý rodič stýká s dítětem jednou za 14 dní o víkendu. Aby byla vyvážena práva obou rodičů, lze víkendový model rozšířit o styk dítěte s rodičem během jednoho odpoledne v týdnu. Tento model je vhodný stanovit v případě pro děti, které navštěvují každý den školní zařízení a zároveň pro rodiče, kterým za určitých podmínek, ať už časových či pracovních, nelze styk během všedních dnů umožnit. Z důvodu věku dítěte či závislosti na druhém rodiči nemusí víkendový model s přespáním vyhovovat každému. V tomto případě se uplatňuje model bez přespání a styk probíhá v dopoledních či odpoledních hodinách. Model 2-2-3, který se uplatňuje v týdenním intervalu, je vhodný pro rodiče a děti, u kterých je možné styk provést i ve všední dny. Jiná podoba styku rodiče s dítětem je model 2-5-2-5, který lze uplatnit ve dvoutýdenním intervalu. Dle situace lze tento model uplatnit ve více variantách. V tomto případě je rodič oprávněn ke styku s dítětem dva dny v týdnu, které se po určitém intervalu mohou měnit. Model rozšířeného styku umožňuje rodičům pečovat o dítě stejnoměrně, a tak dochází k jejich rovnocennosti práv. Jedná se o model, ve kterém styk probíhá jednou za 14 dní o prodlouženém víkendu s možným přespáním i ve druhém týdnu (Frenclová, 2019). Na Frenclovou (2019) navazuje i Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1942/16, ze kterého vychází tvrzení, že rodiči, který s dítětem nežije trvale v jedné domácnosti, by měl být umožněn pravidelný styk s ním, a to v nejširší možné míře, neboť během tohoto času je možné na dítě výchovně působit – výchova přítomností či příkladem, což je považováno za nejúčinnější výchovnou metodu. I z Nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2298/15 vyplývá, že je-li dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, měl by probíhat styk s druhým rodičem v takové míře, aby byl princip rodičovské odpovědnosti rovnoměrně naplněn.

Obrázek 1: Modely styku při výlučné péči

Zdroj: <https://www.pravniprostor.cz>

2.1.2 Syndrom zavrženého rodiče

Tomešová (2019) popisuje vznik syndromu zavrženého rodiče jako trvalou manipulaci dítěte proti druhému rodiči, spojené s mařením styku rodiče s dítětem a vytváření nenávisti k druhému rodiči, ačkoliv pro dítě je toto jednání poškozující. Bakalář (© 2019) tvrdí, že se syndrom zavrženého rodiče vytváří v souvislosti s vyjadřováním jednoho rodiče vůči druhému, a to pouze v negativním slova smyslu. Jedná se o shazování druhého rodiče, neboť vše, co se této osoby týká je špatné či nebezpečné, a nejlepším možným řešením by bylo, kdyby druhý rodič úplně zmizel. U dítěte, u kterého se rozvíjí syndrom zavrženého rodiče, dochází k několika důsledkům. Dítě ztrácí vše, co souvisí s druhým rodičem, a s tím spojené je i zabrzdění a deformace jeho emocionálního vývoje, neboť dochází k potlačení pozitivních emocí k zavrženému rodiči. U dítěte však také dochází ke zabrzdění a deformaci psychosociálního vývoje. Dítěti je odebírán model, díky kterému si osvojuje svou roli a identitu. Uvnitř dítěte se v návaznosti na vzniklou situaci utváří falešné jádro jeho osobnosti, které ho poznamená na celý život (Bakalář, © 2019). Syndrom zavrženého rodiče u dítěte však nemusí vzniknout pouze pod nátlakem druhého rodiče, ale do této situace může dítě dostat i sám rodič. Novák (2012) poukazuje na některé případy, ve kterých si za toto zavržení může rodič sám. V tomto případě vzniká zavržení v důsledku příliš nevhodného chování vůči dítěti, že je tato dětská reakce pochopitelná (Novák, 2012).

Jedlička (© 2019) uvádí, že syndrom zavrženého rodiče se považuje za jednu z forem psychického týrání dítěte, které spočívá v navádění dítěte proti jednomu z rodičů, přičemž dítě pod takovýmto nátlakem zaujme odmítavý postoj k druhému rodiči, až ho zcela zavrhne. Dítě je zpravidla od druhého rodiče izolováno a jsou u něj vyvolávány pocity strachu z kontaktu s tímto rodičem. Jakmile dítě druhého rodiče zavrhne, nemá potřebu k němu patřit. SZR vzniká snadněji v případě, že je dítě závislé na jednom rodiči. Typickým znakem SZR je fakt, že dítě si v důsledku dlouhodobé manipulace udržuje zarytý negativní postoj k druhému rodiči a samo si vytváří domněnky, které popuzující rodič přijímá a dítěti poskytuje pozitivní zpětnou vazbu. Dítě si pod vlivem jednoho z rodičů vytváří nenávist nejen k druhému rodiči, ale i k osobám jemu blízkým. SZR je součástí Mezinárodní klasifikace nemocí, ve které spadá do kategorie T74 syndromy týrání (Jedlička, © 2019).

2.1.3 Rodič, který se nechce stýkat s dítětem

Smith (2004) uvádí několik příkladů ze života dětí, které jsou ze strany rodičů odmítány. S touto situací se dítě vyrovnává jen těžko, u některých dětí se projevují pocity smutku, u jiných vztek. U otců lze vyzorovat odmítání dítěte z toho důvodu, že skončí manželství, muži tak neoddelují své role, a přijde jim logické ukončit i své rodičovství. Ve skutečnosti je však paradoxem fakt, že dítě, kterému rodič nejvíce chybí, není z jeho strany milováno. Soudy se často zabývají dilematem, kdy je vhodné odepřít kontakt nepřítomnému rodiči s dítětem. Obecně platí, že pokud se u dítěte neprokáže týrání, má chybějící rodič právo na udržování vztahu s dítětem a pokud se rodič s dítětem scházet chtějí, je udržování tohoto kontaktu v nejlepším zájmu dítěte (Smith, 2004).

2.2 Střídavá péče

Střídavá péče je forma péče o dítě, která vyžaduje především vzájemnou komunikaci obou rodičů. V případě, že komunikace funguje, dostává se dítěti péče od obou rodičů rovnoměrně, a neztrácí tak ani jednoho z nich. V praxi je vzájemná komunikace jednoznačně žádoucí, avšak není to příliš časté. V případě, že komunikace nefunguje, je zapotřebí vědět, který z rodičů jí není schopen. Je dobré zjišťovat, kdo z rodičů je schopen respektovat druhého rodiče, kdo je více nakloněn ke svěřeni dítěte do střídavé péče apod. Tato forma péče spočívá ve střídání se v péči o dítě po intervalech, které se jeví jako zcela nejvhodnější pro dítě, ale i rodiče.

Pojem střídavá výchova byl prvotně zakotven v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině. V § 26 odst. 2, jsou stanoveny 4 podmínky, za kterých může soud svěřit dítě to střídavé výchovy obou rodičů. Dítě může být svěřeno do střídavé péče pouze v případě, že jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, mají o výchovu zájem, toto uspořádání je v zájmu dítěte, a budou tak lépe zajištěny jeho potřeby. Zákon o rodině byl k 1.1.2014 zrušen. Obsah tohoto zákona je součástí zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. V OZ nejsou stanovena žádná kritéria pro svěřování dítěte do střídavé péče. Rozhodnutí je vždy jen v zájmu dítěte.

Z Nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida vyplývá, že v případě, že oba rodiče jeví o dítě zájem, je v jeho nejlepším zájmu svěřit ho do péče oběma současně. Je však zapotřebí posoudit samostatně jednotlivá kritéria, která jsou v Nálezu stanovena. Je třeba brát ohled na následující kritéria:

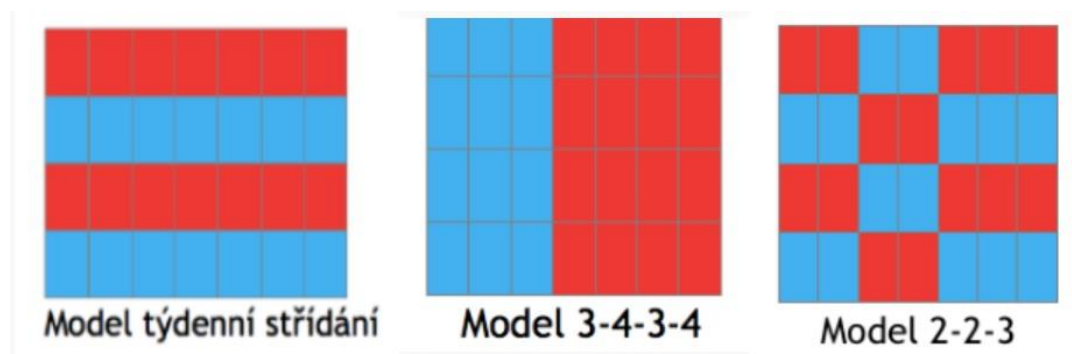
- zda existuje pokrevní pouto mezi dítětem a osobou, které má být svěřeno do péče,
- aby byla zachována identita dítěte včetně jeho rodinných vazeb (dítě nesmí být odtrženo od osob, ke kterým je nakloněno, ať už z důvodu společného setrávání, či u nich nalézá svůj domov),
- zda je osoba, která usiluje o svěření dítěte do péče, schopna zajistit jeho vývoj a potřeby (materiální, emocionální apod.) – zde je třeba posoudit věk, zdravotní stav či materiální zabezpečení dané osoby včetně chování vůči dítěti,
- přání dítěte – zjišťuje se nejlépe za pomoci nepřímých otázek a v neformálním prostředí (je nutné brát v potaz jako zjištění, co je v jeho nejlepším zájmu, nicméně nelze na základě tohoto přání rozhodnout o svěření dítěte do péče).

Nález ÚS vyvozuje, že nejlepším zájmem dítěte je péče obou rodičů, za předpokladu, že je mu poskytována láskyplná péče a oba dva rodiče se podílejí na vývoji jeho osobnosti. Z tohoto tvrzení vyplývá, že pokud oba rodiče mají zájem podílet se na výchově dítěte, jsou způsobilí k jeho výchově a řádně o něj pečují, měly by se děti zpravidla svěřovat do péče střídavé. Svěřování dětí do jiné formy péče by mělo být pouze výjimkou, v jejíž případě je nutné prokázat, proč není v zájmu dítěte péče střídavá. Tento Nález ÚS ze dne 26.5.2014 odkazuje na novelu zákona o rodině, ve které bylo poukázáno na začlenění otců do péče o dítě, z čeho lze vyvodit, že péče o dítě není již výhradně záležitostí matky.

Kruk (2018) uvádí, že v Kanadě byl zaveden pojem nejlepší zájem dítěte do rodinného práva v roce 1970. Ten měl směřovat k uznání, že pro dítě je po rozpadu rodiny důležitý význam obou rodičů. V návaznosti na toto tvrzení bylo předpokládáno, že se změní prosazování svěřování dítěte do péče matky, neboť tato forma upřádání péče o dítě byla považována za standard. Paradoxem však je, že v důsledku této reformy došlo v rozhodovací praxi soudu spíše ke zvýšení než k poklesu svěřování dětí do péče matek. I přesto, že v roce 2006 byla projevena podpora vůči střídavé péči a sblížení obou pohlaví v péči o dítě, stále se setkává tato forma péče o dítě s nedůvěřivými a odmítavými názory některých odborníků v oblasti právního a duševního zdraví (Kruk, 2018).

2.2.1 Modely střídání v případě střídavé péče

U střídavé péče je zažitý model střídání rodičů v péči o dítě po týdnu, avšak existují i jiné modely, lišící se v intervalech střídání (viz obr. 2). Intervaly střídání v péči mohou být delší i kratší. V praxi je možné setkat se s modelem 3-4-3-4, ve kterém se dítě nachází v týdnu 3 dny u matky, 4 dny u otce, přičemž v následujícím měsíci dojde k výměně intervalu, aby byla zachována vyváženost v péči u obou rodičů. U dalšího modelu, který se vyznačuje krátkými intervaly péče, dochází ke střídání po dvou a třech dnech. Při stanovení frekvence střídání často záleží na vzdálenosti bydlišť rodičů, ale především by vše mělo probíhat v zájmu a možnostech samotného dítěte (Frenclová, 2019). Smith (2004) také poukazuje na rovnoměrnost rodičů v péči o dítě. Rovněž zmiňuje model střídání po týdnu, ale také model 3,5 dne péče matky a 3,5 dne péče otce. Tento model se přibližuje k výše zmiňovanému 3-4-3-4. Smith (2004) však tvrdí, že toto rozdělení nemusí být pro dítě přínosné, neboť může nabýt pocitu, že ani v jednom ze dvou domovů nemá pevnou základnu. Pro dítě je daleko důležitější sdílení povinností a radostí před počtem stanovených hodin, které spolu s druhým rodičem stráví. Z toho důvodu by neměla být opomíjena kvalita vztahu mezi nimi (Smith, 2004). Ondřejová (2017) poukazuje na skutečnost, že rodiče nejsou často schopni kompromisu, neboť ten v nich vyvolává pocit prohry. Matka usiluje o výlučnou péči, otec o střídavou. V případě kompromisu bude uspokojen jen jeden z nich a druhý je prohrávající. Ať už je dítě svěřeno do jakékoliv péče, rodičovská odpovědnost zůstává oběma rodičům ve stejném rozsahu. V nejlepším zájmu dítěte je především způsob, jakým s ním rodič stráví společný čas (Ondřejová, 2017).

Obrázek 2: Modely střídání v případě střídavé péče

Zdroj: <https://www.pravniprostor.cz>

2.3 *Společná péče*

Společná péče není v praxi často voleným uspořádáním péče o dítě, avšak je možné ji realizovat například v případě, že rodiče žijí v jednom domě. V podstatě jde o formu uspořádání péče, ve které oba dva rodiče osobně pečují o dítě (Kutnarová, 2018). V zákoně není zakotvena jasná definice, pouze v § 907 odst. 1 OZ je stanovena podmínka, že k tomu, aby dítě bylo svěřeno do společné péče, je zapotřebí souhlas rodičů. Tomešová (2017) popisuje společnou péči jako neupravený režim rodičů, ve kterém nejsou nastavena pravidla týkající se péče o dítě, výživného nebo styku. Tato úprava se zcela jistě jeví jako nejvhodnější pro dítě, neboť se v podstatě jedná o běžný rodinný chod života (Tomešová, 2017). Řezníček, Hejná (2017) doplňují, že ve společné péči budou oba rodiče nadále dítě vychovávat a pečovat o něj bez toho, aniž by soud musel upravovat poměry, neboť se na všem, včetně výživného, jsou schopni domluvit. Dle Tomešové (2017) by měl soud v případě dohody o společné péči alespoň minimálně zkoumat, zda jsou rodiče opravdu schopni se na všem domluvit a neexistují mezi nimi konflikty týkající se dítěte, které by ohrožovaly zájem dítěte. Společná péče zajišťuje dítěti naplnění práva na plnohodnotnou a rovnocennou péči obou rodičů (Řezníček, Hejná, 2017). I Matoušek (1997) prosazuje názor, že by soudy měly posuzovat plnění rodičovské povinnosti bez ohledu na pohlaví rodičů, přičemž by měly svými rozhodnutími podporovat společnou péči rodičů o dítě.

3 Rozdíl mezi péčí a stykem

3.1 Legislativa

3.1.1 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, definuje v § 887 až § 891 osobní styk rodiče s dítětem. Tento zákon umožňuje soudu určit podmínky styku týkající se místa, kde ke styku má dojít, popřípadě může určit i osoby, které se smí či nesmí styku účastnit. Mezi oběma rodiči by mělo dojít k domluvě, jak se rodič, který nemá dítě v péči, bude s dítětem stýkat. V případě, že k dohodě nedojde, může soud styk upravit. V krajních případech, vyžaduje-li to zájem dítěte, lze styk soudně omezit či úplně zakázat. Oba dva rodiče jsou povinni zdržet se čehokoliv, co by mohlo dítěti narušovat vztah k druhému rodiči, nebo ztěžovat jeho výchovu. V případě, že rodič, který má dítě v péči brání druhému rodiči ve styku s dítětem, může soud vydat nové rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče. Podmínkou obou rodičů je vzájemná komunikace týkající se všeho podstatného, co se dítěte týká.

3.1.2 Úmluva o právech dítěte

Právní úprava péče a styku je zakotvena v Úmluvě o právech dítěte. Tato úmluva se vztahuje na zabezpečení práv každého dítěte bez rozdílu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, jeho původu nebo postavení ať už samotného dítěte nebo jeho rodiny. Článek 3 odst. 1 opět odkazuje na zájem dítěte, který musí být brán vždy v potaz každé činnosti týkající se dětí, ať už se jedná o soudy, zařízení sociální či jiné správní nebo zákonodárné orgány. Článek 6 poukazuje na přirozené právo na život každého dítěte včetně zabezpečení spočívající v zachování jeho života a rozvoje. V článku 7 odst. 1 tohoto dokumentu je obsaženo tvrzení, které prokazuje, že každé dítě, pokud je to možné, má právo znát své rodiče a má právo na jejich péči. Článek 9 odst. 1 obsahuje tvrzení týkající se dítěte, kterému je třeba zajistit, aby nebylo odděleno od svých rodičů proti jejich vůli. V případě, že je oddělení od rodičů v zájmu dítěte, lze dítě oddělit pouze na základě soudního rozhodnutí. V návaznosti na toto tvrzení je potřeba zmínit i čl. 9 odst. 3, ve kterém je obsaženo tvrzení týkající se dítěte, které je oddělené od jednoho či obou rodičů, má rovněž právo udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči. Dítě s rodiči neudrzuje kontakt pouze v případě, že by to bylo v rozporu s jeho zájmem. Dle čl. 12 má dítě možnost vyjádřit se k soudnímu či správnímu řízení, které s ním souvisí, současně je třeba věnovat jim pozornost, avšak s ohlednutím na jeho věk a rozumové schopnosti.

3.1.3 Úmluva o styku s dětmi

Úmluva o styku s dětmi je platný mezinárodní dokument, jehož předmětem je stanovení zásad pro vydávání rozhodnutí o styku a s tím spojené stanovení vhodných ochranných nástrojů a záruky k řádnému uplatňování styku a vrácení dětí po uplynutí doby, během které styk probíhá. Součástí předmětu je i zavedení spolupráce mezi ústředními a soudními orgány, díky které lze dosáhnout prosazení a zlepšení styku mezi dětmi a jejich rodiči, případně s jinými osobami, se kterými mají děti navázána rodinná pouta. Rodinnými pouty se rozumí blízký vztah, který je založený na právu či rodinných vztazích. Jedná se o vztah dítěte s prarodiči či sourozenci. V článku 2 této úmluvy je definován pojem „styk“. Jedná se o pobyt dítěte, které se setká nebo zůstane s osobou, která je rodičem, či s jinou osobou, která není rodičem, ale mají s dítětem rodinná pouta. Jedná se o osobu, se kterou dítě obvykle nežije. Stykem se však dle této definice rozumí i kterákoliv komunikace mezi dítětem a touto osobou, včetně poskytování informací této osobě o dítěti či naopak dítěti o této osobě. V čl. 4 je obsaženo právo dítěte i rodiče na společné udržování pravidelného styku. Jen soudně lze tento styk omezit či vyloučit, je-li to v zájmu dítěte. Při řešení sporů dle čl. 7 je třeba informovat rodiče o skutečnosti, jak je důležitý zavedený styk pro ně i pro dítě; motivovat rodiče k uzavření smírné dohody týkající se styku s dítětem, popřípadě své spory řešit použitím rodinné mediace; zjistit si dostatek informací před vydáním rozhodnutí a rozhodnout v nejlepším zájmu dítěte. V případě uzavření dohody o styku s dítětem jsou dle čl. 8 rodiče povinni dodržovat zásady obsažené v čl. 4 a čl. 7 této úmluvy, a pokud je dohoda v nejlepším zájmu dítěte, soud je povinen tento návrh potvrdit.

3.2 Výklad pojmů

Stykem se rozumí pouze osobní kontakt rodiče s dítětem bez pečování, pobyt dítěte, které po omezenou dobu zůstane nebo se setká s druhým rodičem, komunikace a poskytnuté informace. Péčí o dítě se rozumí zejména péče o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Problémem je absence výkladu těchto pojmů, neboť neexistuje jednotný výklad týkající se svěřeni dítěte do péče jednoho rodiče, který by souvisel s právy a povinnostmi péče, styku či úhrady nákladů v době styku.

V případě, že je stanovena výlučná péče a druhý rodič má nastavený široký rozsah styku s dítětem, lze v tomto případě tvrdit, že oběma rodičům jsou zachována všechna rodičovská práva a povinnosti, tudíž se tato forma péče obsahově téměř rovná péči

střídavé (Řezníček, Hejná, 2016). Také Frenclová (2019) poukazuje na výlučnou péči se širokým rozsahem styku jako na alternativu střídavé péče. I z Nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 153/16 – senátu složeného z předsedy soudu Davida Uhlíře a soudců Tomáše Lichovníka a Kateřiny Šimáčkové vyplývá, že nevidí žádnou špatnost v tom, když je stanovený rozšířený styk dětmi s rodičem v takové míře, že připomíná střídavou péči. ÚS potvrdil, že tato podoba styku může být vhodným řešením pro všechny – jak pro matku, otce, tak pro dítě, s ohledem na jejich základní práva. A fakt, že se rozšířený styk podobá střídavé péči, není důvod pro omezení tohoto styku rodiče s dítětem.

Největší rozdíl mezi střídavou péčí a výlučnou péčí s širokým rozsahem styku druhého rodiče je v plnění vyživovací povinnosti. Zatímco u střídavé péče je stanovena výše výživného zpravidla oběma rodičům, u výlučné péče se stanoví vyživovací povinnost pouze rodiči, který má oprávnění ke styku s dítětem. I přesto, že obě formy péče jsou obsahově téměř shodné, činí v tomto případě vyživovací povinnost nezanedbatelný rozdíl (Řezníček, Hejná, 2016).

V důsledku svěřením dítěte do výlučné péče dochází v mnoha oblastech k diskriminaci stýkajícího se rodiče. U stýkajícího rodiče dle § 916 OZ dochází ke ztrátě soukromí, neboť je povinen předložit všechny listiny a další podklady pro zhodnocení majetkových poměrů. Jen jeden z rodičů je zatížen povinností dopravy při převozu dítěte, zpravidla jen stýkající rodič. A k nerovnému zacházení vůči stýkajícímu rodiči dochází i ze strany úřadů, škol či zdravotnických zařízení. Svěřování dítěte do výlučné péče je většinou ústupkem uspokojení potřeby toho rodiče, jenž má mít rozhodující vliv na dítě a má potřebu pocítovat svou moc.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3216/13 – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Jiřího Zemánka poukazuje v bodě 31 na absenci faktického rozdílu mezi péčí o dítě a výkonem práva styku v českém rodinném právu. Rozdíl shledává pouze v tom, že péče o dítě je zároveň povinností, zatímco výkon práva styku je pouze právem, které není nutné vykonávat. Z Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2300/17 – I. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Ludvíka Davida a Vojtěcha Šimíčka vyplývá, že pokud je rodič oprávněn ke styku s dítětem, je povinen mu rovněž poskytnout péči, a zajistit tak základní potřeby dítěte. Soudy tedy vysvětlují právo styku jako povinnost péče, čímž stírají rozdíl mezi svěřením dítěte do péče jednoho a obou rodičů.

4 Role soudu a úřadů v úpravě poměrů nezletilého dítěte

4.1 Péče soudu o nezletilé

V hlavě V oddílu 5 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, je stanovena péče soudu o nezletilé. Obsahem pododdílu 1 tohoto zákona jsou zvláštní ustanovení o předběžné úpravě poměrů dítěte. Upravit předběžně poměry dítěte je zapotřebí v případě, že se mu nedostává řádná péče nebo v případě, že je jeho život, vývoj či zájem vážně ohrožen nebo narušen. Pokud je shledána některá ze skutečností, je dítě umístěno na nezbytně nutnou dobu do vhodného prostředí, jimž se rozumí výchovné prostředí či zařízení, ve kterém bude dítěti poskytnuta řádná péče s ohledem na jeho duševní a psychický stav. Předběžné opatření může soud nařídit pouze na základě návrhu ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí, přičemž soud o tomto návrhu rozhoduje bezodkladně, nejpozději do 24 hodin. Doba trvání předběžného opatření je 1 měsíc, lze opakovaně prodlužovat, nejdéle však na 6 měsíců od vykonatelnosti rozhodnutí. Dle § 497 ZZŘS je nutné při vykonatelnosti rozhodnutí jednat s dítětem citlivě a brát v potaz jeho věk, aby v důsledku tohoto rozhodnutí nedošlo k zásahu do jeho vývoje či jeho práv. Důležitá je rovněž komunikace s dítětem o tomto rozhodnutí, mělo by vědět, proč došlo k tomuto výkonu, a informováno o tom, kam bude převezeno. Je nutné brát ohled na jeho věk, rozumové schopnosti a citové vazby.

Obsahem pododdílu 2 oddílu 5 ZZŘS je řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. V § 466 je uveden předmět řízení soudu, který dle tohoto zákona rozhoduje především ve věcech týkajících se nezletilého dítěte v oblasti péče, výživy, styku, předání, navrácení, ale také ve věcech rodičovské odpovědnosti či takových věcech, které jsou pro nezletilé dítě významné, a rodiče se na nich nemohou dohodnout atd. V řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je nezletilému příslušný obecný soud. V případě, že by příslušný soud nebyl znám či nemohl zakročit včas, zakročuje soud, v jehož obvodě se nezletilý zdržuje, přičemž jakmile to bude realizovatelné, postoupí věc k soudu, jemuž přísluší. V řízení u soudu je dítě zastupováno opatrovníkem, zpravidla sociálním pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kterého jmenuje soud. Pokud se jedná ve věci týkající se nezletilého dítěte, rozhoduje soud co možná nejrychleji, zpravidla do 6 měsíců od zahájení řízení vydává soud rozhodnutí. I tento zákon chrání zájem dítěte, z toho důvodu se snaží rodiče vést k tomu, aby našli smírné řešení. Soud může rodičům stanovit účast na mimosoudním jednání, rodinné terapii, či návštěvu odborné pomoci, nejdéle však na

dobu 3 měsíců. Rodiče jsou rovněž vedeni k plnění povinností v péči o dítě, včetně spravování jeho majetku. Při navrhování vhodných opatření soudu je důležité znát názor orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který je o poměrech dané rodiny informován. V případě, že soud schválí rozsudkem dohodu rodičů, nejsou oprávněni proti tomuto rozhodnutí podat odvolání.

Pokud nejsou plněny soudem stanovené povinnosti týkající se rozhodnutí či dohody o péči o děti, úpravy styku či navrácení dítěte, může soud dle § 501 ZZŘS dotyčného vyzvat k plnění stanovených povinností a poučit o možnosti ukládání pokut či odnětí dítěte. Dle § 503 ZZŘS může soud tomu, kdo dobrovolně neplní soudní rozhodnutí či dohodu, nařídit další opatření, které se týkají:

- a) setkání s mediátorem po dobu 3 hodin,
- b) stanovení plánu navykacího režimu – umožnění postupného kontaktu dítěte s osobou, která má ke styku oprávnění, v případě, že je tento kontakt v zájmu dítěte,
- c) vykonávání styku pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí,
- d) nařízení povinného setkávání s odborníkem v oblasti odborné pomoci (pedopsychologie).

V případě, že i výše zmíněné opatření nepřináší žádný výsledek a v budoucnu by tento postup nevedl k plnění povinností, nařídí soud dle § 504 ZZŘS výkon rozhodnutí odnětí dítěte tomu, u koho dle rozhodnutí být nemá. Dítě je následně předáno tomu, kdo ho má na základě rozhodnutí či dohody svěřeno v péči či mu mělo být navráceno.

4.2 Postoj úřadů ve věcech týkajících se péče o nezletilé

V rámci povinné odborné praxe jsem absolvovala odbornou praxi k bakalářské práci na pracovišti Městského úřadu v Českém Krumlově, konkrétně na odboru školství, sportu a péče o dítě – OSPOD. Na tomto oddělení se řeší problematika rozvodů, péče o dítě či úprava styku rodiče s dítětem. Při absolvování této praxe jsem získala několik poznatků o tom, co se péče o dítě a celkově střídavé péče týká. Tyto poznatky využívám jako zdroj v této kapitole.

Obsahem této kapitoly je postavení, a především postup úřadů při rozhodování ve věci týkající se péče o nezletilé dítě. V případě, že se rodiče rozcházejí, popřípadě rozvádějí,

je na prvním místě zabezpečit dítě a upravit tak poměry týkající se péče o něj. Rodiče tuto situaci mohou řešit soudní cestou nebo mohou společně sepsat mimosoudní dohodu.

Jestliže se rodiče tuto situaci rozhodnout řešit soudně, je dítěti soudně jmenován opatrovník (pověřený sociální pracovník z OSPOD), jehož povinností je se účastnit jakéhokoli soudního jednání týkající se nezletilého. V momentě, kdy rodiče podají návrh k okresnímu soudu na úpravu poměrů k nezletilému dítěti, přijde na oddělení sociálně-právní ochrany dětí oznámení, ve kterém jsou ze strany soudu žádány o zjištění potřebných informací k danému případu, aby mohl soud rozhodnout. Informace se týkají pohledu dítěte na vzniklou situaci, tudíž je nutné provést s dítětem pohovor a zjistit tak, jaká forma péče bude v zájmu dítěte ta nejvhodnější. Soud může také požádat OSPOD o provedení šetření v domácnosti rodičů. V případě, že již rodiče žijí odděleně, je potřeba ve většině případů provést šetření v obou domácnostech, ve kterých by popřípadě mělo být o dítě pečováno. Následně pověřený sociální pracovník celou situaci vyhodnotí, sepíše záznam z šetření i z pohovoru s dítětem a následně požadované informace zašle zpět k soudu. Soud tyto zprávy z OSPOD založí do spisu a měl by na ně brát zřetel při výkonu rozhodnutí. Pokud se jedná ve věci týkající se péče či styku rodičů s dítětem, za zájem a ochranu dítěte je v tomto případě zodpovědný pověřený pracovník z orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Jak už z názvu vyplývá, tento pracovník je povinen chránit zájmy dítěte a v případě soudních jednání nezletilé dítě zastupovat a k vzniklé situaci se před všemi účastníky jednání vyjadřovat. Opatrovník také může při soudních jednáních být vyzván k doplnění informací, popřípadě je povinen informovat soud o nově vzniklých skutečnostech, které mohly vzniknout v době, než bylo zahájeno soudní jednání ve věci úpravy poměrů nezletilého dítěte. Orgán sociálně-právní ochrany dětí je povinen plnit úkoly soudu, které mu jsou zadány. Mnohdy soudcům stačí pouze pohovor s dítětem a šetření v domácnostech rodičů nevyžadují. Každý případ je individuální. Rodiče u soudu řeší nejen formu péče, do které bude dítě svěřeno – ať už do péče jednoho rodiče, do společné či střídavé péče, ale také stanovení výživného nebo úpravu styku rodiče s dítětem, jemuž nebylo dítě do péče svěřeno. Vydané rozhodnutí ve věci úpravy poměrů nezletilého dítěte však nemusí být definitivní. V případě, že rodičům nevyhovuje soudem stanovená péče, mají možnost podat několik návrhů, které toto rozhodnutí mohou (bude-li to v zájmu dítěte) změnit. Jedná se například o návrh na svěření dítěte do společné výchovy rodičů, návrh na úpravu styku s nezletilým dítětem, návrh na zvýšení výživného pro nezletilé dítě nebo návrh na změnu úpravy výchovy nezletilého dítěte – střídavá péče.

Tento postup ze strany úřadů je stejný při stanovení jakékoliv formy péče – ať už svěření do péče jednoho z rodičů, do společné péče nebo péče střídavé.

Pokud se rodiče dohodnou na sepsání mimosoudní dohody, OSPOD již neprovádí šetření v domácnostech. Mimosoudní dohoda může být sepsána na oddělení sociálně-právní ochrany dětí nebo mohou využít služeb advokátních kanceláří. Je-li dohoda v zájmu dítěte, soud jí zpravidla schvaluje. Mimosoudní dohoda má přednost před soudním rozhodnutím.

4.2.1 Opatrovnictví dítěte

Dle § 943 OZ je dítěti soudem jmenován opatrovník v případě, že mu hrozí střet zájmů s jinou osobou, pokud zákonný zástupce nedostatečně chrání jeho zájmy, nebo je-li to potřeba v zájmu dítěte z jiného důvodu. Opatrovník má právo podat návrh na zahájení řízení v případě, že je v zájmu dítěte vyžadováno, aby soud v této věci rozhodl. Dle § 945 je opatrovník poučen o jeho právech a povinnostech (i ve vztahu k dalším osobám) a jakou dobu má funkci vykonávat.

Role kolizního opatrovníka spočívá především v hájení zájmu nezletilého dítěte, přičemž se při soudních jednáních vyjadřuje v jeho prospěch. Jak již bylo zmíněno, pověřením kolizního opatrovníka je obhajování zájmu dítěte, nikoliv zájmů matky či otce. Dle Matouška a Uhlíkové (2010) nahlíží rodiče na OSPOD a soud jako na spojence, soupeře či rozhodčího v řešení jejich sporů po rozpadu rodiny. Úkolem sociálních pracovníků z orgánu sociálně-právní ochrany dětí není určování viny či pravdy v rodičovských sporech. Naopak největším a často nejsložitějším úkolem rodičů je dohodnout se na výchově a péči týkající se nezletilého dítěte, neboť neodmyslitelnou součástí rodičovské odpovědnosti je vzájemný respekt jeden druhého jako rodiče. A proto, aby mezi nimi byla možná vytvořit dohoda, jenž bude v zájmu dítěte, je třeba mezi sebou vzájemně komunikovat a spolupracovat ve věcech týkajících se dítěte.

Na základě diskuze se sociálními pracovníky z OSPOD lze z jejich poznatků vyvodit, že nejsou výraznými odpůrci střídavé péče. Ovšem zastávají názor, že až teprve v případě, jsou-li rodiče schopni spolu komunikovat, dohodnout se na důležitých věcech týkajících se dítěte, respektovat jeden druhého jako rodiče a bude-li to v zájmu dítěte, je možné uvažovat o střídavé péči. Střídavá péče je založena především na vzájemné komunikaci mezi rodiči a v případě, že nefunguje, nebude fungovat ani tato forma uspořádání péče

o dítě. V případě, že se rodiče dohodnou a dítě rovněž souhlasí se střídavou péčí, nic nebrání tomu ji schválit. Dítě má právo na péči obou rodičů, přičemž tato forma uspořádání mu ji umožňuje, ovšem v praxi často dochází spíše k neshodě než shodě mezi rodiči. Možná toto je jeden z hlavních důvodů, proč je stále nejčastěji volena forma svěřeni dítěte do péče jednoho rodiče – zpravidla matky.

Dle mého názoru je přístup sociálních pracovníků z OSPOD ke střídavé péči správný i nesprávný. Na jednu stranu je pochopitelné, že prosazují střídavou péči pouze v případě, že jsou rodiče schopni se domluvit, neboť v praxi je komunikace a spolupráce s některými rodinami opravdu složitá. Na druhou stranu nelze příliš předpokládat, že by rodiče byli schopni vzájemné domluvy, v případě, že se rodina rozpadá v důsledku jejich rozchodu či rozvodu. Vzájemná neshoda však není důvod pro to, aby byla zavrhnuta střídavá péče o dítě. O této formě péče se rozhoduje především v případě, je-li v zájmu dítěte. A v zájmu dítěte rozhodně nejsou spory ani konflikty, které probíhají mezi rodiči. Domnívám se, že by sociální pracovníci měli navrhnout střídavou péči jako nejvhodnější řešení již při pohovoru s dítětem. Dítě by mělo být informováno o této formě péče a nebylo by tak vystaveno tlaku, díky kterému se má rozhodnout, s kterým z rodičů chce zůstat. Samozřejmostí je brát každý případ individuálně. Rozhodně nepovažuji za žádoucí, prosazovat střídavou péči v případě, že se jeden z rodičů není schopen o dítě postarat, popřípadě o něj nejeví sebemenší zájem. Ale naopak jsou-li oba rodiče schopni péče o dítě a mají o něj zájem, budou pravděpodobně schopni respektovat rozhodnutí soudu a střídavá péče může fungovat i bez ohledu na jejich vzájemné neshody.

4.3 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Dle § 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zahrnuje sociálně-právní ochrana dětí zejména ochranu práva dítěte na jeho řádný vývoj a výchovu, ale také ochranu jeho oprávněných zájmů. Ochrana dětí má však vliv na obnovení narušených funkcí rodiny a dítěti, které nemůže být vychováváno ve vlastní rodině, zprostředkovává náhradní rodinné prostředí. Dle § 2 se v ZSPOD za dítě považuje nezletilá osoba. Největší důraz klade sociálně-právní ochrana na zájem dítěte, ochranu rodičovství a s ním spojené právo rodičů a dětí na rodičovskou péči a výchovu. V § 6 ZSPOD jsou v písm. a) – h) zahrnuty děti, na které se sociálně-právní ochrana zaměřuje. Jedná se např. o děti, kterým rodiče zemřeli nebo neplní rodičovské povinnosti, ale také děti, které utíkají z domova rodičů nebo jsou ohrožovány domácím násilím apod. Každý z nás má oprávnění nahlásit

nevhodné chování dítěte jeho rodičům. Každý má však oprávnění i nahlásit orgánu sociálně-právní ochrany dětí porušování rodičovských povinností, které rodiče neplní či nemohou plnit. Toto upozornění lze nahlásit i anonymně a příslušný OSPOD je povinen toto nahlášení prošetřit. Dítě má právo na vyjádření se v záležitostech, které se ho týkají a zároveň je informováno ze strany OSPOD o všech důležitých skutečnostech, které se týkají jeho osoby. OSPOD poskytuje rodičům pomoc při řešení problémů, které souvisí s péčí o dítě nebo jeho výchovou. OSPOD má pravomoc stanovit rodičům povinnost využití poradenské činnosti – např. v případě, že nejsou sami schopni vypořádat se s výchovnými problémy dítěte, které nastávají zpravidla při konfliktech týkající se úpravy výchovy dítěte nebo při úpravě styku s dítětem. Je-li to potřeba, je OSPOD oprávněn stanovit dohled nad dítětem, jehož účelem je jakási kontrola jeho řádné výchovy. Při stanovení dohledu je možné využít spolupráci se školou nebo jinou institucí, která má působnost v místě bydliště dítěte.

Má-li obecní úřad podezření, že se u dítěte vyskytuje syndrom zavrženého rodiče, má oznamovací povinnost hlásit dle § 10 ZSPOD tuto skutečnost obecnímu úřadu s rozšířenou působností. Dítěti, u kterého je podezření na SZR, je ze strany OSPOD zařízena hospitalizace v nemocnici. Léčba může trvat 2-3 měsíce, přičemž probíhá pod dohledem psychoterapeuta. V případě, že se jedná o těžký typ tohoto syndromu, je důležité zamezit další psychické manipulace ze strany rodiče, který tento stav v dítěti vyvolal, popřípadě mu zakázat styk s dítětem (Jedlička, © 2019).

V souvislosti se střídavou péčí se může na OSPOD obrátit kterýkoliv z rodičů. Dle mého názoru by měl být sociální pracovník na tomto pracovišti především nezájatý a jednat pouze v zájmu dítěte a v zájmu tohoto zákona. Jak je v zákoně zmíněno, OSPOD má pravomoc nařídit rodičům a dítěti poradenskou činnost, zejména při konfliktech, jejichž obsahem je úprava výchovy či úprava styku s dítětem. Já si však myslím, že prioritně by se měli pracovníci snažit tyto konflikty eliminovat. Je třeba zjistit příčiny těchto konfliktů, zda je vyvolává matka či otec, a z jakého důvodu. Výkyvy ve výchově dětí jsou totiž pouze reakcí na nějaký podnět, potažmo v tomto případě může být zdroj výchovných problémů probíhající konflikty mezi rodiči.

5 Střídavá péče

K tomu, aby byla zvolena jedna z forem uspořádání péče o dítě, je třeba znát jednotlivá východiska a zjistit si dostatek informací například o společné či střídavé výchově, neboť svěřením dítě do péče jednoho z rodičů je zarytý model, který si prosazuje snad každý. Výhradně matky usilují o svěřením dítěte do své péče. V případě, že otec nemá zájem o dítě pečovat, je její úsilí o získání dítěte do své péče zcela oprávněné. Na druhé straně jsou však otcové, kteří se rovněž chtějí podílet na výchově a péči o dítě a jeví o něj zájem. Pro ty je nejvhodnější a nejspravedlivější řešení svěřit dítě do střídavé péče, přičemž matky s ní zpravidla nesouhlasí. Střídavá péče není příliš často volenou formou z několika důvodů. Buďto mohou být rodiče nedostatečně informováni, jak tato výchova v praxi probíhá, nebo mají mylné informace, na základě kterých, se této formě péče brání. Obsahem této kapitoly je i pohled odborníka, který má na střídavou péči kritický náhled. Nelze však opomenout péči o dítě, které je třeba připravit na rozpad rodiny, ale především to, jak o něj bude ze stran obou rodičů pečováno.

5.1 *Péče o dítě po rozpadu rodiny*

Strach říct dítěti pravdu, že se mu rozpadla rodina, má asi každý z rodičů, kterých se to týká. Důležité je s dítětem o této situaci komunikovat, aby se neuzavřelo do sebe. Ještě důležitější však je dávat mu dále najevo svůj zájem, lásku a jistotu, že i nadále se bude s oběma rodiči vídat, popřípadě mohou společně pohovořit o formě péče či úpravě styku, aneb jak by si dítě představovalo trávit čas s oběma rodiči i bez toho, aniž by sdíleli jednu domácnost.

Matoušek (1997) poukazuje na skryté reakce dětí na rozpad rodiny. I přesto, že se je snaží skrývat, neznamená to, že by měly menší váhu než reakce dospělých. Rozpad rodiny významně ovlivňuje psychiku dětí. V důsledku toho si mohou připadat odmítány i zmateny, ovšem i u dětí se mohou v tomto případě objevovat deprese (Matoušek, 1997). Ze studie ve Švédsku, kde je střídavá péče nejčastěji volenou formou upořádání péče o dítě, vyplývá, že u dítěte svěřené do střídavé péče, je nižší pravděpodobnost, že se bude potýkat s nadměrným stresem (Turunen, 2017). Turunen (2017) z tohoto tvrzení vyvozuje, že tato studie je důkazem, že střídavá péče má pozitivní účinek na dítě po rozpadu rodiny. Podmínkou, aby děti neměly pocit, že jsou ze strany rodičů zavrhovány, je vědomí, že oba rodiče chtějí se s ním co nejčastěji vídat (Smith, 2004). Smith (2004) tvrdí, že na tom nic nemění ani fakt, když dítě bude žít pouze s jedním rodičem. Dle

Matouška (1997) mohou děti na vzniklou situaci reagovat i tak, že mezi jednotlivými rodiči začnou dělat rozdíly, přičemž k jednému rodiči se staví nekriticky, k druhému nepřátelsky. Tyto reakce mohou být ze strany rodičů, případně i odborníků přehlíženy, neboť prioritou je vyřešení sporů týkajících se rodičů a děti nechtějí těmito věcmi zatěžovat, neboť mají pocit, že se jich netýkají (Matoušek, 1997). I Novák (2012) poukazuje na dětskou schopnost skrývat své city, kterou vysvětluje jako ochranné zbarvení, přičemž díky tomuto mechanismu dítě přežívá. Další obranný mechanismus, který se může objevit u dítěte, uvádí Novák (2012) rozštěp neboli štěpení. Dítě reaguje na traumatizující situaci, který spočívá v útoku a odmítání jednoho rodiče druhým. Rozštěpem se dítě snaží obnovovat řád a odstranit chaos. Tato obranná reakce dítěte spočívá v tom, že si primitivně vymezí, např. že matka má spoustu chyb a otec je bezchybný. Nebo je to naopak. Tyto vazby se mohou měnit i v krátkých intervalech, neboť dítě je v určité době vázáno spíše na matku, v jiné době zase na otce, a tak se vzájemně tyto vazby doplňují (Novák, 2012). Smith (2004) popisuje skutečnost, že i rodič má strach z odmítání a zavrhování ze strany dítěte. Tato obava pramení z toho důvodu, že se jedná o rodiče, který se rozhodl rodinu opustit a tím jí rozbít. Je třeba dbát na reakci dětí a vzájemně o ně pečovat i během rozpadu rodiny. U vztahu k péči o dítě uvádí Novák (2012) dva extrémy, přičemž první spočívá v nedostatku péče ze strany rodičů, a ten druhý spočívá v přesném opaku, a to v přehnané péči, která zahrnuje ochranu, kontrolu a ovládání dítěte. I přesto, že se dítě nachází v chaotickém uspořádání, je třeba ze strany rodičů zachovat určitou stabilitu. Ta spočívá především v tom, že by měli dítěti zdůrazňovat city, které k němu mají. Poukazovat na to, že oba ho mají rádi a oba zůstávají rodiči. S tím souvisí i to, že by oba rodiče měli projevovat o dítě zájem a sdílet s ním jeho pocity a prožitky (Novák, 2012). Pokud se dětem dopřává řádná péče a milují vztah ze strany rodičů i v případě, že spolu již nežijí, dospívá spousta dětí k názoru, že pro ně udělali jen to nejlepší a smíří se tak snadněji s rozpadem rodiny (Smith, 2004). Novák (2012) rovněž uvádí, že dítěti pomáhá smířit se s danou situací, pokud se cítí bezpečně a má silnou citovou vazbu alespoň k jedné z rodičů. Dalším důležitým faktorem, který napomáhá dítěti přijmout rozpad rodiny je absence hádek, sporů a ovlivňování.

Jsem zastáncem toho, že u střídavé péče je rovněž důležité brát ohled na city a pocity dětí. I přesto, že se na první pohled může zdát, že je toto uspořádání péče pro dítě tím nejlepším řešením, nemusí tomu být tak. Jak již bylo zmíněno, děti dokáží své city skrývat, z tohoto důvodu si myslím, že by se s dítětem mělo o střídavé péči mluvit a ujišťovat se, zda mu

toto řešení opravdu vyhovuje. Berman (2018) uvádí, že děti se chtějí ke své rodinné situaci vyjadřovat a mít vliv na to, aby toto životní uspořádání, které spočívá ve střídání dvou domovů, fungovalo. Některým dětem je však odpíráno vyjadřovat se k tomuto uspořádání péče i přesto, že si to samo přeje (Berman, 2018). Rodiče by měli mít stejný přístup k péči o dítěte, přičemž by dítě mělo mít nastavené stejné hranice u obou rodičů. Domnívám se, že jedině tehdy, kdy má dítě nastavený stejný řád u obou rodičů, se může v obou domovech cítit jako doma.

5.2 *Přístup rodičů ke střídavé péči*

Ať už bude dítě svěřeno do péče jednoho rodiče či do střídavé péče, stále to pro něj znamená, že bude muset mít dva domovy. Weberová (2016) vypracovala průvodce, který je věnován dětem po rozchodu rodičů, jehož součástí je nejen příběh dítěte, který vysvětluje, jak funguje mezi dvěma domovy, ale především návod pro rodiče, jak s knihou pracovat, včetně vzkazu pro rodiče, co (ne)potřebuje dítě, které žije ve dvou domovech. Důležitým aspektem je vytvoření prostředí v obou domovech, ve kterém se dítě bude cítit dobře, neboť zde bude mít vlastní postel či hračky. Pokud se jedná o malé děti, neměli by si rodiče předávat děti mezi dveřmi, neboť i pro ně je důležité, když vidí, že rodiče jsou schopni spolu komunikovat (Weberová, 2016). Není totiž nic horšího, než když se stává dítě prostředníkem mezi rodiči, neboť rodiče nejsou schopni spolu komunikovat. Dítěti je tato role nepříjemná, ale později se s ní může ztotožnit a využívat ji pro svůj prospěch (Matoušek, Uhlíková, 2010).

5.2.1 *Předpoklady pro střídavou péči*

Novák (2012) uvádí ve své publikaci šest předpokladů pro střídavou péči. Prvním a nenahraditelným předpokladem je schopnost rodičů vzájemné domluvy. Důležité je nejen tvrzení, že jsou schopni vzájemné komunikace, ale především důkaz prostřednictvím slov a činů. Druhým předpokladem je vzájemná shoda rodičů a dítěte na tomto uspořádání péče. Řešení prostřednictvím střídavé péče by si dítě, matka i otec měli přát (Novák, 2012). Ústavní soud se však od tohoto tvrzení odklonil. O svěřeni dítěte do střídavé péče lze rozhodnout i bez souhlasu rodičů. V Nálezu Ústavního soudu I. ÚS 1554/14 – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Davida Uhlíře je uvedeno, že pouze ve výjimečných případech je brána nevhodná komunikace rodičů jako překážka pro svěřeni dítěte do střídavé péče. Tato nevhodná komunikace však neznamená nesouhlas jednoho z rodičů, neboť nesouhlas

není důvodem pro nesvěření dítěte do střídavé péče. Z tohoto Nálezu Ústavního soudu rovněž vyplývá, že právě střídavá péče může být předpokladem pro zlepšení komunikace a vzájemné spolupráce mezi rodiči. Pouze ve výjimečném případě, kdy ani pod vlivem soudu nedošlo k nápravě komunikace mezi rodiči, mohou soudy střídavou péči vyloučit. V rozhodovací praxi se poté přihlíží a klade důraz na to, který z rodičů je schopen s druhým rodičem komunikovat a nebránit mu ve styku s dítětem. Právě tomuto rodiči by mělo být dítě svěřeno do péče. Berman (2018) také poukazuje na konflikty mezi rodiči, které probíhají po rozpadu rodiny, s nimiž se pojí neschopnost vzájemné komunikace týkající se péče o dítě. Postupem času se však rodiče učí spolupracovat a všichni si zvykají na novou rodinnou situaci (Berman, 2018). Třetím předpokladem jsou dle Nováka (2012) adekvátní sociální a prostorové poměry. V obou domácnostech by měl být dostatek místa. Vhodné a podstatné pro dítě je blízkost obou domovů k jeho škole, aby se do ní dostávalo bez velkých obtíží jak od matky, tak od otce (Novák, 2012). Ani velká vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů není důvodem, který by vylučoval možnost svěřit dítě do střídavé péče. Tato skutečnost je obsažena v Nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1506/13. Při velké vzdálenosti je důležité posuzovat, zda jsou rodiče schopni tuto vzdálenost překonávat v rámci stanovených intervalů, ale především zda těmito převozy a pobyty ve dvou různých domovech není dítě psychicky či fyzicky zatěžováno. V důsledku větší vzdálenosti bydlišť rodičů může nastat situace, že dítě bude muset střídat i školní zařízení. Střídavá péče je zahrnuta v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). V § 49 je v odst. 4 tohoto zákona stanoveno, že vysvědčení vydává ta základní škola, do které dítě nastoupilo dříve, pokud k tomu nebyla určena druhá škola na základě dohody ze strany rodičů či soudu. Při hodnocení vzdělávání dítěte je třeba zohlednit studijní výsledky i z druhé základní školy, kterou dítě navštěvuje. Novák (2012) klade důraz také na zájmy dítěte, sportovní či kulturní aktivity, které by v důsledku střídavé péče neměly být přerušovány. Čtvrtým předpokladem je materiální domluva. Ta spočívá v tom, že by se rodiče měli domluvit nejen na předávání dítěte, ale také na věcech týkajících se jeho vybavení. Jsou věci, které je třeba v rámci střídavé péče nakoupit vícekrát. Dítěti je také třeba platit školné, případně školní výlety, přičemž i ohledně těchto věcí by měla mezi rodiči proběhnout domluva o tom, co bude platit každý z nich. Rodiče by měli snést zmínku o tom druhém bez jakéhokoliv negativního komentáře, což je dalším předpokladem pro střídavou péči. Dítě může vyprávět o prožitcích bez ohledu na to, zda je zažil s jedním či s druhým rodičem. Posledním předpokladem je vzájemná

dohoda týkající se trvalého bydliště dítěte a toho, kdo z rodičů bude čerpat náležitě sociální dávky (Novák, 2012). Uplatnění daňového zvýhodnění při střídavé péči je obsaženo v Pokynu Generálního finančního ředitelství č. GFŘ-D-22, ze dne 6. února 2015, který slouží k upřesnění zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Pokud je dítě svěřeno do střídavé péče, nelze, aby rodiče uplatňovali daňové zvýhodnění dvakrát. Je však možné, aby daňové zvýhodnění uplatňovali oba rodiče, a to za předpokladu, že ve zdaňovacím období bude po dobu několika kalendářních měsíců uplatňovat zvýhodnění jeden z rodičů, a po zbytek roku druhý z rodičů. V tomto případě je doporučováno, aby rodič v zaměstnání doložil, že druhý rodič uplatňuje zvýhodnění na dítě pouze po určitou dobu. Při střídavé péči může mezi rodiči dojít také ke vzájemné dohodě, kdy během zdaňovacího období bude uplatňovat zvýhodnění pouze jeden rodič, a druhý nikoliv. V případě plnění těchto předpokladů může být dle Nováka (2012) střídavá péče velkým přínosem.

Co se týká zájmů, sportovních, kulturních či jiných aktivit dítěte, je zapotřebí jej v oblastech, které ho baví, podporovat. Domnívám se, že je důležitá při těchto aktivitách participace druhého rodiče. Ač ve střídavé péči jsou jasně stanoveny intervaly střídání, nevidím nic špatného na tom, že jeden z rodičů dítě odvede či vyzvedne ze zájmového kroužku i přesto, že je dítě momentálně u druhého rodiče. Za vhodné pro blaho dítěte považuji i to, když by oba rodiče vzájemně navštěvovali dítě např. na turnajích, zápasech či soutěžích. Dítě by tak alespoň vidělo, že rodiče stojí společně při něm i za předpokladu, že již nežijí všichni dohromady.

5.2.2 *Jak získat střídavou péči*

Šňupárková a Hodina (2010) uvádí 3 postupy, jak získat střídavou péči. V případě, že oba rodiče se střídavou výchovou souhlasí, je doporučováno uzavřít dohodu. Dohoda by měla obsahovat především frekvenci, v jakých intervalech se budou rodiče v péči o dítě střídali. Frekvence by měla být zvolená přiměřeně k věku dítěte či vzdálenosti bydlišť mezi rodiči. Do obsahu domluvy je vhodné zakomponovat i úpravu péče během prázdnin a svátků, ale třeba i to, jakým způsobem budou rodiče řešit věci týkající se výchovy. Tuto dohodu o střídavé péči o dítě by měl schválit soud. Po uzavření dohody by s touto situací mělo být srozuměno i dítě, nejlépe za přítomnosti obou rodičů. Je důležité dát dítěti najevo, že nenese žádnou vinu na rozpadu rodiny, a že je pro oba rodiče stejně důležité, proto by o něj chtěli pečovat oba dva stejnou měrou. V případě, že se druhý rodič nechce o dítě

starat, je vhodné alespoň zkusit jej přesvědčit. V zájmu dítěte je, aby o něj pečovali oba dva rodiče, tudíž jakmile by ztratilo jednoho z rodičů, může být touto skutečností poznamenáno i ve své budoucnosti. I rodič, který péči o dítě odmítá, může začít litovat, přičemž po odloučení s dítětem by se později jejich vztahy obnovovaly jen ztěžka. Pokud však nepomohlo u druhého rodiče ani přesvědčení o svěřeni dítěte do střídavé péče, není vhodné tuto formu volit, neboť by nejspíš nefungovala, jakmile by na toto řešení druhý rodič kývnul jen z donucení. V tomto případě by se rodič, který o dítě pečuje, měl snažit, aby se dítě s druhým rodičem alespoň stýkalo a neztratili vzájemný kontakt. Opakem předešlé situace, která může v uspořádání péče o dítě nastat je, že jeden z rodičů chce o dítě pečovat sám. Druhému rodiči tak nedovoluje pečovat o dítě a dítě je o jeho péči ochuzováno. Je vhodné, aby si oba rodiče o této situaci promluvili a zjistili důvody, proč jeden z rodičů se střídavou péčí nesouhlasí. Důležitým aspektem je nalezení pozitiv této formy péče o dítě. V neposlední řadě je důležité, aby si oba rodiče uvědomovali fakt, že střídavá péče je vhodná především pro jejich děti, tudíž to nedělají pro sebe, ale pro ně. Pokud je však znatelné, že se dohoda mezi rodiči neuzavře, doporučuje Šňupárková a Hodina (2010), aby ten rodič, které mu je péče o dítě odpírána, podal návrh k soudu na svěřeni dítěte do střídavé péče, a to co nejdříve. Pro tohoto rodiče je vhodnější, když soudu popíše situaci první on než se pouze jako druhý bránit, obhajovat svou pravdu a vyvracet lži. Po rozchodu či rozvodu rodičů je pro dítě v tomto případě střídavá péče nejmenším zlem (Šňupárková, Hodina, 2010).

5.2.3 Obranné mechanismy v postoji ke střídavé péči

Dle Nováka (2013) mají na každou osobnost vliv nevědomé procesy, které slouží k ochraně jedince v náročných životních situacích, které zasahují jeho emoce. Novák (2013) popisuje obranné mechanismy, které se mohou u lidí vyskytovat v postoji ke střídavé péči:

- štěpení: spočívá v odlišném vnímání světa, a především oddělování lidí v něm (existuje dobrý svět s dobrými lidmi a špatný svět se špatnými lidmi); smířit se s představou, že někdo má kladné i záporné stránky je nepředstavitelné,
- projekce: promítání svých názorů či postojů do druhé osoby, včetně obviňování horších stránek člověka, aneb podle sebe budu soudit i druhého člověka,
- popření: odmítání vlastních chyb, odmítání druhého rodiče, neboť pouze jeden je pro dítě přínosem,

- idealizace sebe sama: nepřiměřené pozitivní hodnocení své osoby, tento mechanismus se objevuje pouze jen v určitých věcech, zatímco v ostatních věcech se tato osoba cítí méněcenná,
- racionalizace: rozumové odůvodnění nerozumného chování (např. pomsta vůči druhému rodiči odůvodněná tím, že je tento skutek v zájmu dítěte),
- selektivní vnímání: vnímáme to, co chceme, nevnímáme to, co nechceme,
- kompenzace: lze nahradit něco něčím jiným (např. v důsledku rozpadu rodiny si vykompenzují péči o dítě prostřednictvím střídavé péče),
- identifikace: připoutání se k určité věci nebo k něčemu, co je ve společnosti zaryté (např. děti jsou svěřovány do péče matky).

Aby člověk ustál působení těchto obranných mechanismů, je zapotřebí dlouhodobě navštěvovat psychoterapii. Důležitým aspektem je ale také zájem, snaha a motivace. U člověka, který trpí těmito mechanismy lze předpokládat, že se bude slovně bránit, neboť pro takovou osobu je reálný pohled na danou skutečnost nepřipustný (Novák, 2013).

5.2.4 *Námítky proti střídavé péči*

Novák (2012) poukazuje na fakt, že střídavá péče není příliš často využívaná forma péče o děti, možná i z toho důvodu, že v populaci vzbuzuje silné emoce. Někteří lidé vidí ve střídavé péči spravedlivé východisko, díky kterému je dítěti poskytována péče od obou rodičů. Rodiče jsou tak schopni o dítěti vzájemně komunikovat. Jiní lidé však střídavou péči striktně odmítají. Lidé ke střídavé péči mnohdy zaujímají takové postoje, které jsou pochybné a prosazují takové názory, které lze považovat za mylné námítky. Při uspořádání péče o dítě je největší komplikací fakt, kdy sám rodič není smířený s řešením vzniklé situace (Novák, 2012).

Novák (2013) uvádí, že ve své praxi se setkal pouze s námitkami vůči střídavé péči ze strany žen. Objevuje se nespočet námitek vůči střídavé péči a Novák (2013) uvádí některé z nich, na které odpovídá, případně je jiným způsobem komentuje. Jedna z námitek je tvrzení, že dítě nebude nikam patřit a nebude mít žádný domov. Již od dětství je dítě ztotožňováno s tím, že se musí dělit, ať už se sourozenci či s ostatními dětmi. Pokud nebude jeden z rodičů dítěti tento problém vnucovat, dítě snadno přijme tuto situaci, že se o jeho péči rodiče dělí. Domov bude dítě mít, a dokonce dva, tudíž bezdomovec z něj rozhodně nebude. Další námitkou je tvrzení, že z dítěte bude tulák, neboť nebude vědět,

kam má jít ze školy. Vzhledem k tomu, že frekvence střídání dítěte u matky či otce se pohybuje zpravidla v rámci týdnů, nikoliv dnů, lze dítěti program dlouhodobě naplánovat, přičemž pro dítě není těžké si zapamatovat, kdy o něj bude pečováno u jednoho nebo druhého rodiče. Jedna z námitek se týká faktu, že by dítě mělo zůstat stále v jednom domově, přičemž rodiče by u se u něj po týdnu či měsíci střídali. Tohle lze považovat za vhodné řešení, avšak v praxi dlouhodobě nerealizovatelné, neboť dospělí jsou méně přizpůsobiví oproti dětem. Další námitka se týká materiálních věcí, které by muselo mít dítě dvakrát (např. učebnice, hračky), přičemž pro některé z rodičů je to nemožné a finančně náročné. Většina z věcí se dá lehko přenést či převzít do druhého domova, popřípadě se nezbytné věci nakoupí dvakrát. Námitky proti střídavé péči se mohou týkat i finančních prostředků, neboť matka téměř zpravidla vydělává menší finanční obnos než otec. Jedna z námitek tedy zní, že si otec v důsledku větší mzdy bude děti střídavě kupovat a děti u něj budou žít na vyšší životní úrovni než u matky. Důvodem tohoto tvrzení je, že rodiče žijí v domnění, že během střídavé péče budou dítěti poskytovat péči každý za své peníze, popřípadě půl na půl. Realita je však taková, že soud stanovuje alimenty na základě výši příjmů obou rodičů (Novák, 2013).

V Nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1206/09 – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jiřího Muchy a Pavla Rychetského jsou rovněž obsaženy námitky ze strany matky proti střídavé péči. Matka svůj nesouhlas s touto formou péče odůvodnila tak, že si nedokáže představit vidět dceru až po týdnů, když s ní byla takovou dobu na mateřské dovolené, přičemž si nikdo nedokáže představit, jak se cítí, když se má dcera vrátit zpět k ní. Avšak Ústavní soud reagoval tak, že nesouhlas matky se střídavou péčí může být podstatný pouze v případě, že budou shledány důvody, které budou záporně zasahovat do zájmu dítěte. Pokud soud shledá, že se jedná o nezávažné důvody, které nijak neohrožují zájem dítěte, nemůže pouze na základě nesouhlasu matky nevyhovět návrhu na svěřením dítěte do střídavé péče.

Elizabeth (2019) rovněž popisuje vazby mezi matkou a dítětem, přičemž matky vnímají střídavou péči jako odloučení od dítěte, při kterém ztrácí čas o dítě pečovat. Při odloučení se v nich mísí pocit smutku, ale i strachu. Matky se stávají v určitém čase nedobrovolně rodičem, které o dítě nepečuje, přičemž tuto funkci přebírají proti své vůli, pouze na základě rozhodnutí soudu, díky kterému bylo dítě svěřeno do střídavé péče. Po rozpadu rodiny je kladen důraz na svěřování dětí do střídavé péče, přičemž z toho důvodu se tato forma uspořádání péče o dítě stává běžnějším řešením (Elizabeth, 2019).

Zajímavé je, že zatímco vůči střídavé péči se objevuje nespočet námitek, u svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů, přičemž druhému rodiči je stanoven rozšířený styk s dítětem, jsem na žádnou z námitek vůči tomuto uspořádání péče o dítě nenarazila. Jak je to možné? V této práci již bylo zmíněno, že rozšířený styk je jakousi alternativou střídavé péče. Lze si tedy položit otázku, proč se ve spojitosti se střídavou péčí setkáváme s jejím nesouhlasem a odmítáním, zatímco u rozšířeného styku nikoliv? Největší rozdíl mezi těmito dvěma formami uspořádání péče o dítě je stanovení výše výživného. U střídavé péče je stanovena vyživovací povinnost oběma rodiči, zatímco u výlučné péče pouze rodiči, který má právo na styk s dítětem. Tento nezanedbatelný rozdíl vidím jako největší příčinu toho, proč se výhradně matky brání střídavé péči. Proč by matka měla přistoupit na střídavou péči a plnit vyživovací povinnost stejně jako otec, když může mít děti svěřené ve své péči, pobírat alimenty od otce, přičemž otec má stanoven široký styk s dětmi? Matka není motivována uspořádání péče o dítě měnit, neboť výlučná péče se pro ni jeví jako nejlepší řešení. Zdá se mi smutné, že střídavá péče je především ze strany matek odmítána ne proto, že není toto uspořádání péče v zájmu dětí, ale proto, že by i ona musela plnit vyživovací povinnost. Z toho vyplývá, že v případě, že by přistoupila na svěřením dětí do střídavé péče, bude pro ni toto řešení, oproti výlučné péči, prodělečné.

5.3 Střídavá péče pohledem kritika

PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, Ph.D. je českým psychologem, který se zabývá zejména rodinnými vztahy – rozchody, partnerskými vztahy, náhradní rodinnou péčí, neplodností, ale i střídavou péčí. Není výslovným odpůrcem střídavé péče, ale ani jejím obhájcem. Na jeho webových stránkách www.klimes.mysteria.cz je k dispozici několik tisíc článků či nahrávek, jichž je autorem.

Co se týká jeho názoru na střídavou péči, tak Klimeš (2009) ji schvaluje pouze za předpokladu, že rodiče nejsou ve vzájemné opozici a jsou schopni prokázat schopnost se na střídavé péči shodnout. V případě, že se na této formě péče neshodnou, nesmí se prosazovat s nesouhlasem jednoho z rodičů, neboť by tento rodič nemusel plnit stanovené zásady spojené se střídavou péčí. Dalším důležitým aspektem pro zvolení střídavé péče je, aby si to přálo nejen dítě, ale i oba rodiče. Rodiče by však měli mít podobné styly svých životů bez větších majetkových či výchovných rozdílů. Kritérium před rozhodnutím svěřením dítěte do střídavé péče je shoda rodičů předávat si dítě s překryvem, což znamená, že by si společně měli sednout a dohodnout, co je třeba, aby dítě během

nadcházejícího cyklu dělalo. Co se týká věku, není vhodné svěřovat dítě mladší 3 let do střídavé péče. U předškolního věku se střídavá péče neschvaluje v případě, že by se po nástupu do základní školy musela úprava měnit. Střídavá péče by se měla podobat přirozenému životu, a tak je vhodný i model střídání v půli dne. Prakticky je však tento interval nemožný, tudíž jako nejpraktičtější se jeví střídání v péči po týdnu. Správně nastavený cyklus poznáme v případě, že dítě je přizpůsobené životu ve dvou domovech a nelze u něj vyzorovat žádné změny při přechodu z jednoho do druhého. Interval střídání v péči o dítě se nedoporučuje delší než 3 týdny, neboť poté by se jednalo spíše o střídavé svěřování dítěte do péče jednoho z rodičů. Za cíl střídavé výchovy je považováno rovnoměrné působení rodičů na výchovu dítěte. Proto by rodič měl ve stanoveném týdnu řádně o dítě pečovat a věnovat mu pozornost, nikoliv, aby se o něj staral někdo jiný (prarodiče, chůvy), např. z důvodu, že se rodič neuvolní z práce. V tomto případě je na pováženu, zda střídavá péče funguje nebo by nebylo lepší soudně svěřit dítě to péče jednoho z rodičů, přičemž druhému upravit styk (Klimesš, 2009). Klimesš (2011) je zastáncem názoru, že ve střídavé výchově o blaho dítěte rozhodně nejde. Tvrdí, že se na soudech a OSPOD rozhoduje nespravedlivě, a v důsledku toho vznikají zmatky kolem střídavé péče. Sám považuje za vhodnou formu střídavé péče to, že děti mají jeden domov, v němž se rodiče střídají. V praxi je to však naopak, domov je dítěti sebrán a musí se střídat samo dítě (Klimesš, 2011). U atypické střídavé péče Klimesš (2009) označil rodiče jako bezohledné lidi, neboť po dítěti chtějí to, co jim samotným nevyhovuje – opakované střídání zázemí. Dalším přijatelným řešením střídavé péče je dle Klimesše (2011) setkávání dítěte s oběma rodiči každý den. A v případě, je-li nutné střídání, tak nikoliv po týdnu, ale dni. Je zastáncem toho názoru, že pokud by rodičům šlo o blaho dítěte, je v rámci možností jediným vhodným modelem střídavé péče takový model, kdy by se od pondělí do čtvrtka po dni u dítěte střídal jeden z rodičů, přičemž od pátku do neděle by dítě bylo jeden týden s matkou, druhý týden s otcem (Klimesš, 2011). Klimesš (2016) prosazuje názor, že střídavá péče není nikdy v zájmu dítěte, neboť v zájmu dítěte je především rodina, tudíž by u rodičů mělo dojít ke smíru a vzájemné lásce. Uznává však, že je tato forma péče v některých případech pro dítě menším zlem. Lidé mají vazby pouze k jednomu domovu a u dětí to platí stejně tak, neboť u nich dochází ke změně celého prostředí. Děti to zvládají, avšak citově pro ně může být střídavá péče velmi náročná. Celkový problém není ve střídavé péči, ale v soudech, které neumí jednat s rodiči, kteří nejsou motivováni ke smíru. Opatrovnické soudnictví zpravidla selhává, přičemž o Ústavním soudu není třeba se vyjadřovat (Klimesš, 2016).

Náhled PhDr. Mgr. Jeronýma Klimeše, Ph.D. na střídavou péči je dle mého názoru bizarní. Pokud on neshledává smysl ve střídavé péči, která ve většině případech probíhá v intervalech střídání po týdnu, i přesto, že sám uznal, že tento interval střídání je nejpraktičtější, já neshledávám smysl v jeho navrhovaném střídání po dni. Nejen že je to prakticky zcela nemožné, ale domnívám se, že toto pohybování se sem a tam není pro dítě ideálním řešením, na které by si zvyklo. Pokud je Klimeš (2016) zastáncem toho, že dítě má vazby pouze k jednomu domovu a střídavá péče pro něj může být náročná, neumím si představit náročnost střídání domovů každý den. Musím však souhlasit s tvrzením, že pokud je dítě svěřeno do střídavé péče rodičů, měli by se o něj opravdu prioritně starat rodiče, nikoliv prarodiče či jiné osoby. Stejně tak souhlasím s tím, že dítě by u obou rodičů mělo mít podobné zázemí a neměli by dělat velké rozdíly ve výchově. Psychologický pohled na soudnictví a OSPOD je také přinejmenším zvláštní. Soud i OSPOD dle mého názoru usilují především o smír mezi rodiči, ale v případě, že jsou přetřhány partnerské vazby mezi rodiči, nelze po nich požadovat vzájemnou lásku, a zachovat tak funkční rodinu, jen proto, že pouze rodina je dle Klimeše (2016) v zájmu dítěte.

6 Přehled pravomocných rozhodnutí soudů v opatrovnických věcech

Webový portál Ministerstva spravedlnosti www.justice.cz se věnuje sledování ukazatelů týkajících se statistických údajů oblasti justice. Tato webová stránka rovněž zpracovává data justičního systému České republiky z činností soudů a státních zastupitelství. V této kapitole se srovnají a rozeberou statistické údaje z roku 2008 a 2018 týkajících se forem uspořádání péče o dítě, kde by zejména u střídavé péče mělo dojít k nárůstu této volby uspořádání péče o nezletilé. Rozdíl desetiletí byl zvolen právě z toho důvodu, aby bylo vidno, zda i v rozhodovací pravomoci soudů lze vyzorovat nějaké změny a rozdíly či nikoliv. Tyto statistické údaje vyplývají z § 858, § 880 a násl. a § 906 a násl. OZ. Obsahem této kapitoly budou také statistiky týkající se styku rodiče s dítětem, které vznikly na základě přehledu o pravomocných rozhodnutích soudů ve věcech styku dle § 807 a násl. OZ.

6.1 Svěřování dítěte do péče matky a otce

6.1.1 Pečující matka

Pavlát (2012) uvádí fakt, že v minulosti byly děti svěřovány do péče matky ve více než devadesáti procentech případů. Změna přišla až v roce 2002, kdy do péče matek bylo svěřeno méně než devadesát procent dětí – konkrétně 89,38 % (Pavlát, 2012). Smith (2004) poukazuje na skutečnost, kdy u osamělé matky může dojít k trvalé a těsné citové vazbě na dítě, které se poté může cítit provinile v případě, že si chce žít vlastním životem. Tato vazba je přirozená, avšak by neměla trvat příliš dlouho. Stejně tak je matka povinna smířit se situací, že děti vidí otce v odlišném světle než ona sama. Děti vnímají situaci, kdy jsou svěřeny do péče pouze matky jinak a samy si tvoří pohled na to, co a proč se tak stalo. Smith (2004) také uvádí, že matka obvykle musí vyjít s menším obnosem peněz, v důsledku toho se snaží pracovat na celý úvazek, aby naplnila potřeby svých dětí. Realita je však taková, že děti se poté mohou cítit odsunuty na okraj a jedinou jejich potřebou je čas a láska, kterou jim mohou rodiče věnovat (Smith, 2004). I Matoušek (1997) poukazuje na ztrátu peněz, jenž je pravidlem pro zbylou rodinu, která je v České republice téměř ve všech případech tvořena matkou a dětmi.

Tabulka 1: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do péče matky v roce 2008

Rok 2008	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
První rozhodnutí (ponecháno v péči)	2155	2628	1816	2259	3782	2338	4193	6175
Pro případ rozvodu	2255	2943	1859	2149	3171	2711	4393	4841
Další rozhodnutí (změna výchovního prostředí)	95	126	112	174	159	120	114	217

Zdroj: www.justice.cz

Tabulka 2: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do péče matky v roce 2018

Rok 2018	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
První rozhodnutí (ponecháno v péči)	1950	2774	1476	2114	3941	2245	4440	4890
Pro případ rozvodu	1509	2348	1024	1343	2072	1928	3376	2890
Další rozhodnutí (změna výchovního prostředí)	72	256	98	215	295	161	236	301

Zdroj: www.justice.cz

Z tab. 1 lze vyčíst, že v prvním rozhodnutí zůstalo ponecháno v péči matky celkem 25 346 dětí, při rozvodu bylo matkám svěřeno 24 322 dětí a při změně výchovního prostředí bylo svěřeno 1 117 dětí. Celkem tedy bylo v roce 2008 svěřeno v roce 50 785 dětí do péče matky. Z této tabulky jde rovněž vyčíst, že téměř jedna pětina z celkového počtu dětí byla svěřena do péče matky na severní Moravě. V porovnání s rokem 2018 (tab. 2), ve kterém bylo svěřeno do péče matky celkem 41 954, je vidět větší úpadek svěřování dětí do matčiny péče pro případ rozvodu.

I přes mírný pokles zůstává v soudní praxi svěřování do péče matky na prvním místě při uspořádání péče o nezletilé. V porovnávání údajů v těchto statistikách bylo v roce 2008 svěřeno 86,61 % dětí do péče matky a v roce 2018 74,77 %.

6.1.2 *Pečující otec*

Smith (2004) popisuje i otce, kteří pečují o děti. Muži, kteří jsou osamoceni, nejčastěji vidí největší problém v kombinování práce s péčí o děti. V případě, že jsou na blízku příbuzní či přátelé, lze se domluvit na pomoci s péčí o děti s nimi. Co se týká dětí, u starších chlapců je předpoklad, že se cítí lépe v mužském prostředí, zatímco dívka by raději uvítala žití s matkou. Právě u dospívající dívky může dojít ke konfliktu jí a otce, neboť otec těžce, když se dcera hodlá osamostatnit. Můžou se mezi touto dvojicí objevit konflikty spojené s domácím vězením, zákazy styku s přáteli či jinými chlapci. Smith (2004) vidí u osamělých otců nevýhodu oproti ženám především v tom, že dopředu nepočítali s tím, že jejich každodenní povinností bude starost a péče o děti. Otec tak může mít tendenci překládat povinnosti týkající se chodu domácnosti na děti, což je do jisté míry v pořádku, ale je třeba brát v úvahu, že není v jejich zájmu upřednostňovat odpovědnost za domácnost před radostmi z dětství (Smith, 2004).

Tabulka 3: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do péče otce v roce 2008

Rok 2008	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
První rozhodnutí (ponecháno v péči)	141	221	119	179	234	184	337	440
Pro případ rozvodu	146	297	164	186	246	239	411	455
Další rozhodnutí (změna výchového prostředí)	124	218	102	161	201	183	223	322

Zdroj: www.justice.cz

Tabulka 4: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do péče otce v roce 2018

Rok 2018	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
První rozhodnutí (ponecháno v péči)	162	216	96	180	327	204	417	387
Pro případ rozvodu	93	179	85	121	174	198	331	298
Další rozhodnutí (změna výchovního prostředí)	100	250	130	159	313	234	265	356

Zdroj: www.justice.cz

Z tab. 3 a tab. 4 lze vypořadovat patrnější rozdíl v oblasti svěřování dětí do péče otce pro případ rozvodu. Zatímco v roce 2008 bylo svěřeno do otcova péče 2 144 dětí, v roce 2018 jich bylo pouze 1479. V celkovém počtu svěřování do otcova péče se téměř za stanovených 10 let nic nezměnilo. V roce 2008 bylo celkem svěřeno do péče otce 5 533 dětí, v roce 2018 jich bylo celkem 5 275. V porovnávání údajů v těchto statistikách bylo v roce 2008 svěřeno do péče otce 9,43 % dětí a v roce 2018 9,40 %. Tato forma uspořadání péče o nezletilé se jeví jako nejméně často volená forma. Existuje několik faktorů, kterými lze tuto situaci vysvětlit či obhájit. Muži často bývají hlavou rodiny, která vydělává více peněz, a rodinu zabezpečuje prvotně z jiných hledisek, než je péče o děti a chod domácnosti. Muž zabezpečuje rodinu z hlediska materiálního a hmotného majetku, zatímco na ženě zůstává prvotně péče o dítě a domácnost. Tohoto standardu se muži drží a je pro ně přijatelnější přistoupit na svěřování dětí do péče matky než snažit se skloubit své zaměstnání s péčí o děti. Jiná situace nastává, pokud matka z určitých důvodů děti opouští nebo jsou jí děti z péče odebrány. V tomto případě je vhodné a pro děti přínosné, aby byly svěřeny do péče otce a vyvarovaly se toho, že přijdou o oba rodiče.

6.2 Svěřování dítěte do střídavé a společné péče

Forma střídavé a společné péče u nás byla zavedena v roce 1998. Níže uvedené tabulky ukáží, do jaké míry je na tuto právní formu brán zřetel v rozhodovací praxi soudu po deseti a dvaceti letech její existence.

Pavlát (2012) uvádí, že se v České republice využívá forma střídavé péče pouze výjimečně a podíl dětí, které jsou svěřovány do této péče, roste zřídka.

Tabulka 5: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do společné, popř. střídavé výchovy v roce 2008

Rok 2008	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
První rozhodnutí (ponecháno v péči)	129	111	57	61	128	102	117	147
Pro případ rozvodu	180	203	101	103	128	184	176	179
Další rozhodnutí (změna výchovného prostředí)	19	53	11	26	23	31	20	26

Zdroj: www.justice.cz

Tabulka 6: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do společné péče obou rodičů v roce 2018

Rok 2018	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
První rozhodnutí (ponecháno v péči)	125	166	42	49	193	96	159	154
Pro případ rozvodu	155	221	116	67	217	203	203	188
Další rozhodnutí (změna výchovného prostředí)	7	16	5	10	24	12	7	15

Zdroj: www.justice.cz

Tabulka 7: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do střídavé péče obou rodičů v roce 2018

Rok 2018	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
První rozhodnutí (ponecháno v péči)	384	453	109	233	374	329	592	419
Pro případ rozvodu	296	493	138	249	275	361	611	410
Další rozhodnutí (změna výchovního prostředí)	59	125	42	76	85	96	109	107

Zdroj: www.justice.cz

V roce 2008 (tab. 5) byla pravomocná rozhodnutí soudu ve věcech společné, popřípadě střídavé výchovy sčítána dohromady. Z této statistiky tak nelze vyvodit konkrétní počet dětí, které byly svěřeny do střídavé péče, stejně tak do společné péče. V tomto případě tak nelze příliš porovnávat rozdíly v počtech ve stanovených deseti letech. V roce 2008 bylo svěřeno do společné, popřípadě střídavé péče celkem 2 315 dětí. V roce 2018 bylo do společné péče svěřeno 2450 dětí, zatímco do péče střídavé 6425 dětí. Pro porovnání, když se sečte počet dětí svěřených do obou péčí (součet z tab. 6 a tab. 7), vyjde výsledek celkově 8875 dětí, což je téměř čtyřnásobek počtu pravomocných rozhodnutí soudu, které vychází z roku 2008. V druhé tabulce z roku 2018 lze vyzorovat, že nejvíce rozhodnutí o svěřování dítěte do střídavé péče bylo vydáno na jižní Moravě, zatímco jižní Čechy oproti ostatním regionům pokulhávají. V porovnávání údajů v těchto statistikách bylo v roce 2008 svěřeno do společné péče, popřípadě péče střídavé 3,94 % dětí a v roce 2018 15,81 %. I přesto, že o těchto formách péče stále není příliš často ze strany soudů pravomocně rozhodováno, je v tomto případě vidět velký posun. Lze jen doufat, že za dalších 10 let bude rozdíl alespoň takový, jako v tomto případě porovnání roku 2008 a 2018.

Ve Spojených státech amerických byla provedena studie, která se týkala toho, zda mají děti lepší výsledky v případě, že jsou svěřeny do společné péče nebo výlučné péče. Ze studie vyplývá, že děti svěřené do společné péče mají obecně lepší výsledky (nezávisle na příjmech rodiny nebo konflikty mezi rodiči) než děti svěřené do péče jednoho z rodičů.

Děti ve společné péči si vedou zejména lépe ve výchovných opatřeních, či ve vztazích s rodiči či prarodiči (Nielsen, 2018).

6.3 Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech styku

Statistické údaje uvedené v této podkapitole slouží k přehledu, jaký je zájem o styk druhého rodiče s dítětem a v kolika případech se o styku soudně jednalo dle § 807 a násl. OZ.

Tabulka 8: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech styku v roce 2008

Rok 2008	Matka	Otec	Oba rodiče
První úprava styku	388	3234	38
Nová úprava styku (omezení i rozšíření)	67	663	5
Zákaz styku	6	56	0
Zamítnutí návrhu na úpravu styku	54	73	4

Zdroj: www.justice.cz

Tabulka 9: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech styku v roce 2018

Rok 2018	Matka	Otec	Oba rodiče
První úprava styku	854	5541	168
Nová úprava styku	201	1161	49
Vysloveno omezení styku	3	8	1
Zákaz styku	7	28	0
Zamítnutí návrhu na úpravu styku	64	224	17

Zdroj: www.justice.cz

Z výše uvedených tabulek (tab. 8 a tab. 9) je patrné, že největší rozdíl mezi roky 2008 a 2018 se udál v první úpravě styku. Zatímco u matky došlo pouze k minimálnímu vzrůstu styků s dítětem, u otce se počet stanovených styků zvedl oproti roku 2008 téměř o polovinu, stejně tak počet stanovených styků oběma rodiči tvoří v roce 2018 více než čtyřnásobek počtu, který byl stanoven v roce 2008. V roce 2008 zahrnuje nová úprava styku data týkající se omezení i rozšíření ve společném čísle. Z toho důvodu nelze vyvodit přesný rozdíl v porovnání s rokem 2018. Na první pohled je však vidno, že se počet rozhodnutí v oblasti nové úpravy styku (ať už omezení nebo rozšíření) poměrně zvedl. Zejména u otců došlo k nárůstu změn ve styku s dítětem téměř o polovinu v porovnání s rokem 2008, oproti tomu u zákazu styku došlo u mužů ke snížení počtu téměř o polovinu. Rozdíl u mužů přetrvává i v případě zamítnutí návrhu na úpravu styku s dítětem, kdy v roce 2008 bylo zamítnuto celkem 73 návrhů, v roce 2018 jich bylo 224. Z těchto statistik pravomocných rozhodnutí soudu ve věcech styku vyplývá, že se soudy čím dál tím více zabírají věcmi týkající se styku dítěte s rodičem. Příčinou může být i to, že i přesto, že se stále nejčastěji volí forma svěřením dítěte do výlučné péče matky, klade se již větší důraz na styk druhého rodiče s dítětem. O tom vypovídá i to, že rodiče o styk stojí, stojí o úpravu styku v případě, že jim stanovený rozsah styku nevyhovuje, a počet zamítnutých návrhů stále není nijak markantní, z čehož lze vyvodit, že se soudy snaží rodičům vyhovět, a dítěti tak dopřát péči od obou rodičů.

Závěr

Tato bakalářská práce na téma „Právní úprava střídavé péče o dítě“ se skládá pouze z teoretické části a jejím cílem bylo popsat tuto právní úpravu. Za pomoci literatury, odborných článků z advokacie a rozhodovací praxe soudu byl vytvořen celistvý souhrn týkající se této problematiky.

V této práci byly popsány formy uspořádání péče, do kterých může být dítě krom střídavé péče svěřeno. Jedná se o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů (výlučné péče) či do péče společné. Dále byly popsány i modely styku při výlučné péči a modely střídání při střídavé péči, na které plynule navazuje kapitola vysvětlující rozdíl mezi péčí a stykem. Této problematice byla věnována větší pozornost, neboť došlo ke zjištění, že je takřka zbytečné používat dvě právní normy, které jsou si prakticky vzájemnou alternativou. V případě, že je dítě svěřeno do výlučné péče jednoho z rodičů, přičemž druhému rodiči je stanoven široký rozsah styku s dítětem, jedná se téměř o totožnou formu péče s tím rozdílem, že u výlučné péče přispívá na výživu pouze jeden rodič, zatímco u střídavé péče je stanovena vyživovací povinnost oběma rodičům. Ke střídavé péči se váže nespočet námitek a negativních názorů, přičemž většina z nich je neopodstatněná a vyplývá z neznalosti této právní úpravy. Hlavní příčinou nesouhlasu s touto formou péče může být právě onen nezanedbatelný rozdíl, který spočívá v plnění vyživovací povinnosti. Neopodstatněný nesouhlas se střídavou péčí ze strany jednoho z rodičů však není důvod, který by bránil svěřeni dítěte do této formy péče. Přesto však převládá svěřování dětí do péče jednoho z rodičů – výhradně matky. Ze statistických údajů, které poskytuje Ministerstvo spravedlnosti však vyplývá, že počet dětí, jež jsou svěřovány do střídavé péče, oproti minulým rokům roste. Důraz je také kladen na styk dítěte s rodičem, kterým se soudy v současnosti více zaobírají. Dítěti je třeba dopřát péči od obou rodičů, díky tomu dochází v rozhodovací praxi soudu k zamítnutí návrhů na úpravu styku pouze v několika málo případech.

Pokud jsou oba rodiče schopni a mají zájem o dítě pečovat, měla by být zpravidla volena forma střídavé péče. Svěřeni dítěte do výlučné péče je vhodné pouze za předpokladu, že jeden z rodičů o dítě nechce či není schopen pečovat nebo by péče ze strany tohoto rodiče dítěti neprospívala či ho poškozovala.

Seznam použitých zdrojů

1. BAKALÁŘ, E., © 2019. *Syndrom zavrženého rodiče* [online]. Praha: Spravedlnost dětem – sdružení pro ochranu práv dětí, rodičů a prarodičů. [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://iustin.cz/art.asp?art=138>
2. BERMAN, R., 2018. Children's influence on dual residence arrangements: Exploring decision – making practices. *Children and Youth Services Review*. 91, 105-114. DOI: 10,016/j.chilyouth.2018.05.038.
3. ELIÁŠ, K., SVATOŠ, M., 2018. *Občanský zákoník: novelizované znění*. ÚZ. Ostrava: Sagit. 319 s. ISBN 978-80-7488-308-8.
4. ELIZABETH, V., 2019. „It's an invisible wound: the disenfranchised grief of post-separation mothers who lose care time. *Journal of Social Welfare and Family law*. 41(1), 34-52. DOI: 10.1080/09649069.2019.1556788.
5. FRENCLOVÁ, A., 2019. *Přehled modelů styků a modelů střídání v péči o dítě* [online]. Ostrava: ATLAS consulting spol.s.r.o. ISSN 2336-4114. [cit. 2019-01-26]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/prehled-modelu-styku-a-modelu-stridani-v-peci-o-dite>
6. JEDLIČKA, J., © 2019. *Syndrom zavrženého rodiče* [online]. Praha: Spravedlnost dětem – sdružení pro ochranu práv dětí, rodičů a prarodičů. [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://iustin.cz/art.asp?art=195>
7. KLIMEŠ, J., 2009. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf
8. KLIMEŠ, J., 2011. *Střídavá výchova – o blaho dětí opravdu nejde* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova2.htm
9. KLIMEŠ, J., 2016. *Je střídavá péče v nejlepším zájmu dítěte?* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova_2016-04-21.htm
10. KRUK, E., 2019. Arguments Against a Presumption of Shared Custody in Family Lax. *Journal of Divorce and Remarriage*. 59(5), 388-400. DOI: 10.1080/10502556.2018.145420.
11. KUTNAROVÁ, K., 2018. *Formy péče o děti* [online]. Rožnov pod Radhoštěm. [cit. 2019-01-23]. Dostupné z: https://www.akkk-roznov.cz/clanek/formy-pece-o-deti_8

12. MATOUŠEK, O., 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozšířené a přepracované vydání. Praha: Sociologické nakladatelství. 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
13. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. 2., rozšířené vydání. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-262-0522-7.
14. MATOUŠEK, O., UHLÍKOVÁ, Š., 2010. Sociální práce s rodinami v rozvodu. In: MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vydání. Praha: Portál. s. 57-70. ISBN 978-80-7367-818-0.
15. Nález Ústavního soudu ze dne 23.2.2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09 [online]. Brno. [cit. 2019-07-22]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-1206-09_3
16. Nález Ústavního soudu ze dne 26.5.2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13 [online]. Brno. [cit. 2019-07-11]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-2482-13>
17. Nález Ústavního soudu ze dne 30.5.2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13 [online]. Brno. [cit. 2019-07-06]. Dostupné z: <https://www.codexisuno.cz/0Xv#!17>
18. Nález Ústavního soudu ze dne 25.9.2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13 [online]. Brno. [cit. 2019-06-14]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-3216-13>
19. Nález Ústavního soudu ze dne 30.12.2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14 [online]. Brno. [cit. 2019-07-26]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/I_US_1554_14_an.pdf
20. Nález Ústavního soudu ze dne 15.3.2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15 [online]. Brno. [cit. 2019-07-22]. Dostupné z: https://iustin.cz/files/IIIUS2298_15.pdf
21. Nález Ústavního soudu ze dne 26.7.2016, sp. zn. I. ÚS 153/16 [online]. Brno. [cit. 2019-07-21]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/I.US153/16>
22. NIELSEN, L., 2018. Joint versus sole physical custody: Outcomes for children independent of family income or parental conflict. *Journal of child custody*. 15(1). 35-54. DOI: 10.1080/15379418.2017.1422414.
23. NOVÁK, T., 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada Publishing a.s. 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.
24. NOVÁK, T., 2013. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Praha: Portál. 168 s. ISBN 978-80-262-0342-1.

25. ONDŘEJOVÁ, E., 2017. *Střídavá péče jako zbraň* [online]. Praha. [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: https://www.ondrejova.cz/cs/novinky/41_stridava-pecce-jako-zbran
26. PAVLÁT, J., 2012. *Uspořádání porozvodové péče* [online]. Praha: Česká advokátní komora. [cit. 2019-01-23]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/porozvodove-usporadani?browser=mobi>
27. Pokyn Generálního finančního ředitelství ze dne 6.2.2015, č. GFŘ-D-22 [online]. Praha. [cit. 2019-07-28]. Dostupné z: <https://www.codexisuno.cz/3Se#!17>
28. Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti. [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>
29. ŘEZNÍČEK, D., HEJNÁ, A., 2016. *Střídavá péče versus široký rozsah styku* [online]. Praha: epravo.cz, a.s. ISSN 1213-189X. [cit. 2019-02-04] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stridava-pecce-versus-siroky-rozsah-styku-101176.html>
30. ŘEZNÍČEK, D., HEJNÁ, A., 2017. *Společná péče o dítě po rozchodu rodičů* [online]. Praha: epravo.cz, a.s. ISSN 1213-189X. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/spolecna-pecce-o-dite-po-rozchodu-rodicu-104923.html>
31. Sdělení Federálního ministerstva zahraničí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, 1991. In: *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka 1.8.2017. ÚZ. Ostrava: Sagit. 121-130. ISBN 978-80-7488-237-1.
32. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb., Úmluva o styku s dětmi, 2005. In: *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka 1.8.2017. ÚZ. Ostrava: Sagit. 178-183. ISBN 978-80-7488-237-1.
33. SMITH, H., 2004. *Děti a rozvod*. Praha: Portál. 184 s. ISBN 80-7178-906-2.
34. ŠŇUPÁRKOVÁ, P., HODINA, A., 2010. *Jak získat střídavou péči* [online]. [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/jak-ziskat-stridavou-peci>
35. TOMEŠOVÁ, J., 2017. *Společná péče o nezletilé dítě* [online]. Ostrava: ATLAS consulting spol. s.r.o. ISSN 2336-4114. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spolecna-pecce-o-nezletile-dite>

36. TOMĚŠOVÁ, J., 2019. *Syndrom zavrženého rodiče* [online]. Ostrava: ATLAS consulting spol. s.r.o. ISSN 2336-4114. [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/syndrom-zavrzeneho-rodice>
37. TURUNEN, J., 2017. Shared Physical Custody and Children's Experience of Stress. *Journal of Divorce and Remarriage*. 58(5), 371-392. DOI: 10.1080/10502556.2017.1325648.
38. Usnesení Ústavního soudu ze dne 5.4.2017, sp. zn. I. ÚS 1942/16 [online]. Brno. [cit. 2019-07-24]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/I.US1942/16>
39. Usnesení Ústavního soudu ze dne 5.9.2017, sp. zn. II. ÚS 2300/17 [online]. Brno. [cit. 2019-07-11]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/II.US2300/17>
40. WEBEROVÁ, Š., 2016. *Dva domovy: laskavý průvodce pro děti po rozchodu rodičů*. Praha: True Self. 40 s. ISBN 978-80-270-0556-7.
41. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, 1993 [online]. [cit. 2019-06-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 1. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
42. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, 1963 [online]. [cit. 2019-06-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 53. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>
43. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, 2013 [online]. [cit. 2019-06-21]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 112. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292>
44. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dětí; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka 1.8.2017. ÚZ. Ostrava: Sagit. 36-102. ISBN 978-80-7488-237-1.
45. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2004 [online]. [cit. 2019-07-28]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 190. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-56>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do péče matky v roce 2008

Tabulka 2: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do péče matky v roce 2018

Tabulka 3: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do péče otce v roce 2008

Tabulka 4: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do péče otce v roce 2018

Tabulka 5: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do společné, popř. střídavé výchovy v roce 2008

Tabulka 6: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do společné péče obou rodičů v roce 2018

Tabulka 7: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech svěřování dítěte do střídavé péče obou rodičů v roce 2018

Tabulka 8: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech styku v roce 2008

Tabulka 9: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech styku v roce 2018

Seznam obrázků

Obrázek 1: Modely styku při výlučné péči

Obrázek 2: Modely střídání v případě střídavé péče

Seznam zkratek

JČ – jižní Čechy

JM – jižní Morava

OSPOD – orgán sociálně právní ochrany dětí

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

SČ – severní Čechy

SM – severní Morava

sp. zn. – spisová značka

StČ – střední Čechy

SZR – syndrom zavrženého rodiče

ÚS – Ústavní soud

VČ – východní Čechy

ZČ – západní Čechy

ZSPOD – zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

ZZŘS – zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních